

A Szladits család és a XX. századi történelem

Dokumentumok: néhány levél, egy visszaemlékezés és egy katonai jelentés

Sajtó alá rendezte, jegyzetekkel és bevezetővel ellátta: Takács Péter

I. BEVEZETÉS

Szladits Károly és családja azok közé tartozott, akiken – más milliókkal együtt – „átgyalogolt” ugyan a XX. század, ám akik emelt fővel tekinthettek vissza a történelem legnehezebb pillanataira is, mert a maguk területén és a maguk mércéjével mérve helytálltak: tették, amit tenniük kellett, és amit tehettek. Amint az alábbi visszaemlékezésben Székely Mária, későbbi nevén Küllői Rhorer Lászlóné fogalmazott: Szladits Károly „jóságos, bölcs embersége” „nagy segítséget és támogatást nyújtott” azok számára, akik a nehéz időkből, így 1944-ben cselekedni tudtak, s ha nem is sokat, de tehettek valamit a század embertelenségei szemben.

A dokumentumok azt is megmutatják, hogy Szladits Károly életében – miután az ifjúkor békés, már-már idilli egén^[1] feltűntek, majd elmúltak a háborús, a forradalmi és ellenforradalmi viharok villámai^[2] – viszonylag hamar kiderült: hazájában csak ideig-óráig adottak a békés és konszolidálódnak tűnő polgári élet feltételei.

Az itt közölt néhány levél a polgári élet csendes folyásáról tanúskodik: vidéki alkotómunkáról, a már-már unalmasnak is mondható rutinügyek intézéséről, egy jubileumi ünneplésről és hasonlókról, ám egyszer csak – két évtizeddel a korábbi viharok villámai után – egy „ismeretlen kegyelmes úrnak” írott levél azt tanúsítja: az akkor 68 éves, jelentős szakmai és tudományos-oktatói teljesítményt felmutató professzornak már-már meg kellett alázkodnia egy minisztériumi tótumfaktum előtt, akitől kihallgatást kért: „Előre is hálás szívvel köszönöm Nagyméltóságod kegyes jóságát, a legmélyebb tisztelettel vagyok kegyelmes Uram alázatos híve” – írta. A levél a „napirendre tűzött házassági törvény”, az 1941. évi XV. törvénycikk kapcsán keletkezett. Ez – ismertebb címén a harmadik zsidótörvény – fajvédelmi rendelkezésekkel egészítette ki az 1894. évi XXXI. törvénycikket, így például előírta, hogy „nemzsidónak zsidóval házasságot kötni tilos”, és számos negatív jogkövetkezményt fűzött ahhoz, ha ez mégis megtörténik.

[1] Az életpálya kezdetét illetően a dokumentumok szintjén lásd: Takács, 2018.

[2] Dokumentumként lásd erről: Takács, 2018b.

Maga Szladits Károly apai ágon – apja: id. Szladits Károly (1830–1876) – egy „délvidéki eredetű, görögkeleti hitről római katolikus hitre áttért családból”^[3] származott, anyai ágon pedig – anyja: Adler Lucia (1847–1936) – egy Csallóközben letelepedett régi német, nemesi eredetű, de polgári foglalkozást űző család sarja volt (anyai ági nagyapja, Adler József például Somorján volt gyógyszerész, később polgármester).^[4]

Felesége, Konrád Margit (1880–1963) – akinek a nagyváradi illetőségű, 1914-től „Tornyosi” nemesi előnévvel bíró Konrád Márk Andor (18??–1919) és Hirsch Jenny (1885–1922) voltak a szülei – katolikus hitben nőtt ugyan fel, de nagyszülei vallási hovatartozása okán a nürnbergi fajvédő elveket követő, 1941. évi XV. törvénycikk szerint „zsidó fajúnak” (származásúnak) számított. A kihallgatásra így nagy valószínűség szerint azért lehetett szükség, mert az 1941. évi XV. törvénycikk 9. §-a alapján, bizonyos feltételek megléte esetén az igazságügyminiszter kivételesen felmentést adhatott a törvény következményei alól.

A levél címzettjének személyét az iratokból nem lehet megállapítani;^[5] arra, hogy az „ismeretlen kegyelmes úr” közvetlenül az igazságügyminiszter lett volna – ekkor: Radocsay László (1878–1968, miniszter 1939 és 1944 között folyamatosan) –, nincs bizonyíték, de ez természetesen nem zárható ki. Az azzal kapcsolatos elgondolásainkat viszont, hogy a Szladits családot, különösen pedig ifjabb Szladist Károlyt 1944-ben az erkölcsieken túl milyen személyes tényezők befolyásolták, árnyaltabbá teheti.

Közlök itt néhány alkalmi levelet Szladits Károly gyermekeitől is – Imrétől^[6] és Károlytól^[7] –, amelyek ugyancsak a békés és rutinszerű hétköznapi râte-

[3] Lásd Kozák Péter: Névpont, számos más családtrórténeti adattal, itt-ott kisebb szövegezési pontatlanságokkal, de hiánypótló, fontos információkkal. Innen lehet tudni például Szladits apjának hit- és egyházváltásáról, amelyről a Religio című egyházi és irodalmi lap is hírt adott 1856. január 19-én. Ott ez olvasható: [n.n.] „Sellye. F. h. 6. Tekintetes Szladics Károly cs. kir. szolgabírói hivatalnok, a gör. n. egyesültektől a rom. katolikusokhoz áttért, s a helybeli nt. plébános ur előtt szokott szertartással a hitvallást letette.” (Ld. Religio. 1856.) (A „görög n[em] egyesültek” a „görögkeleti egyház” vagy pravoszláv egyház régies megnevezése, az „nt.” szokásos jelentése: nagyon tisztelendő.)

[4] Kozák: Névpont.

[5] Az Országos Széchényi Könyvtár Levelestára e levelet „Szladits Károly levele ismeretlen kegyelmes úrhoz” jellel őrzi. A papír hátoldalára ragasztott ex libris szövege a következő: „Ex libris Dr. Pap Róbert 1916”. Az 1916 feltehetőleg születési évszámra utal; de lehetséges az is, hogy Pap Róbert gyűjtő vagy valakinek az örököse volt, s e minőségében került hozzá a levél. A levél jelzete: „175/77/1972 Levelestár”, ami arra utal, hogy az 1972-ben kerülhetett az OSZK Kézirattárába.

[6] Szladits Imre (1906–?): agrármérnök; 1936-tól a Földművelésügyi Minisztérium segédtitkára, 1938-tól miniszteri titkára; az 1940-es években a Hungária Műtrágya, Kénsav és Vegyipar Rt. képviselője volt. Doktori értekezése: Szladits I., 1930. Egyéb írásai: Szladits I., 1932; Szladits I., 1933, 191-200. Szladits Imre 1947 és 1949 között elhagyta Magyarországot és Angliában telepedett le; 1956. március 8-án – a The London Gazette 1956. május 15-i száma szerint „tudományos asszisztensként” – angol állampolgárságot szerzett. Halálának időpontját nem sikerült megállapítanom.

[7] Ifj. Szladits Károly (1911–1986) jogász, egyetemi tanár; jogi diplomáját Budapesten és Párizsban, LL.M.-fokozatát 1946-ban a London School of Economics-on szerezte. Már 1947-es emigrációja előtt az angol jog szakértője; főbb művei: Ifj. Szladits K., 1937; Ifj. Szladits K., 1939. Szemző Blanche-sal közösen: Ifj. Szladits K. – Szemző, 1947. 1950-től a New York-i Columbia Egyetem munkatársa, összehasonlító jogi kurzusainak tanára, a The American Journal of Comparative Law szerzője (vö. The Concept of Specific Performance in Civil

lepedett világtörténelem lenyomatának tekinthetők, amennyiben tudjuk, hogy az emigrációból íródtak. Az emigráció és az itthoni, elzárt világ közötti – itt dokumentumokkal nem szemléltetett, de feltételezhető (és persze sokféle hipotetikus következtetés levonására lehetőséget adó) – interakció egyébként egy további vonatkozásban is tanulságos lehet. Az itthon maradt idősebb Szladits Károly 1949 utáni magatartásának erkölcsi vonatkozásairól, az 1953-ban kapott Kossuth-díj elfogadása kapcsán vagy más okból könnyen, s esetleg kritikai ítéletet alkotók figyelmét ugyanis rendszerint elkerüli az a kevésbé ismert tény, hogy az Angliába, majd Amerikába emigrált fiának felesége, vagyis menyee – Ábel Lola (Leontin), ismertebb későbbi nevén Szladits Lola (1923–1990) – annak az Ábel Bódognak a lánya volt, akit a koncepció MAORT-perben^[8] 1948/49-ben tíz évre ítélték, s aki, az így kiszabott „büntetését” töltve, egy budapesti börtönben halt meg 1953-ban.

A második dokumentum – mely egy 1994-ben, Münsterben megjelent elemző-visszaemlékező kötet részlete – azt mutatja meg, hogy az ún. Auschwitz-jegyzőkönyvet Székely Mária Szladits Károly Érmellék u. 7. alatti villájában és talán tudtával fordította németről magyarra. A kevésbé tájékozottak számára érdemes megjegyezni, hogy ez az irat, melyet eredeti változatában a nürbergi perben is beterveztettek bizonyítékként, magyar szövegével annak is a bizonyítéka, hogy a magyar állami vezetők és magas rangú közéleti személyek, ideértve az egyházi felsővezetést is, már a deportáló vonatok indulása, azaz 1944. május 15. előtt tudták (vagy legalábbis tudhatták), hogy mi történik Auschwitzban az oda szállított magyar zsidókkal. A szöveg két, Auschwitzból megszökött és hazáig menekült szlovák-zsidó fogoly – Rudolf Vbra (Walter Rosenberg) és Alfred Wetzler (Josef Lanik) – által egy pozsonyi rejtékhelyen 1944. április 21-én és azt követően német nyelven rögzített leírása, mintegy 60 oldalon, az auschwitz-i tábor megsemmisítő mechanizmusáról, a gázkamrákról és a krematóriumokról, valamint az 1944 áprilisáig meggyilkoltak hozzávetőleges számáról. Magyar szövegét eljuttatták vezető politikusokhoz (Horthy Istvánné közvetítésével Horthy Miklóshoz), az egyházi vezetőkhoz (így Serédi Jusztinián hercegprímáshoz és másokhoz), illetőleg diplomáciai úton külföldre is.^[9]

- Law, 4. évf., 1955/2. sz. 208–234), pályája végén az összehasonlító jog „PhD-fokozattal rendelkező adjunktusa” („adjunct associate professor”; a hazai besorolások szerint kb. docense), a jogösszehasonlítás nemzetközileg ismert bibliográfusa. E területen főműve a Guide to Foreign Legal Materials. French, German, Swiss, mely 1959-től számos kiadásban annotált módon megjelent, s a világ szinte minden jogi könyvtárában fellelhető.

[8] A MAORT (Magyar-Amerikai Olajipari Részvénytársaság) volt Magyarország első olajbányászati vállalata. Az 1938-ban alapított cég vezetői – így a beszerzési osztály akkor már nyugdíjas vezetője, Ábel Bódog – ellen 1948 nyarán és őszén népbírósi keretek között koncepció per folytatott le; az az év decemberében hozott szigorú ítéleteket másodfokon a Népbíróóságok Országos Tanácsa (a vádlottak távollétében, de a büntetéseket némileg enyhítve) 1949-ben jóváhagyta.

[9] A jegyzőkönyveknek (más írásmóddal: „Auschwitzi Jegyzőkönyv”, néha így: „Vbra-Wetzler-jelentés”) különböző okokból több magyar nyelvű változata is ismert. A további részletekről lásd Braham, 1997, 787-789.; Karsai L., 1995, 750-755.; Haraszti, 1994, 44-75.; Haraszti, 2005; Haraszti, 2014, 64-67.

„A Szladits család” – fogalmaz Székely Mária az alább közölt interjúban – „egy manzárdszobát bocsátott a rendelkezésemre... Ott zavartalanul fordíthattam. Szótárok is a rendelkezésemre álltak, és Szladits Károly jóságos, bölcs embersége folytán nagy segítséget és támogatást nyújtott számomra. Tudta, hogy valami fontos feladatam van, azonban tapintatos ember volt, és nem várta el, hogy őt is bevonjam”. Magát a tényt és a fordítás körülményeit a történészek több korábbi anyagból megismerhették,^[10] s azt ismerték a jogtudomány történései is: „[Szladits] egyénisége a magánéletben is hatást gyakorolt környezetére” – írta Hamza Gábor egy megemlékezésben – „[Ő] biztosított nyugalmat és rejtekhelyet Küllőiné Székely Mária diakonissza fordító és tolmács részére az Érmellék utca 7. szám alatti házában az ún. auschwitz-i jegyzőkönyv magyarra fordításához.”^[11]

A forító szerint „a házban és a kis szobámban sok más »izgalmas« dolog is történt. Itt az emberek életének megmentése céljából történő papírhamisításokra, illetve különböző személyekkel való találkozásokra és megbeszélésekre gondoltok. Még ha észre is vett valamit a család, senki sem kíváncsiskodott.”

A család azonban márcsak azért sem kíváncsiskodott, mert ifjabb Szladits Károly (vagy ahogyan külföldön ismerik: Charles Szladits) – s ez talán nem széles körben ismert a hazai jogászok előtt – a németekkel szembeni ellenállás aktív részese volt. Tevékenységének egyes részletei – az alábbi dokumentum mellett, mely elsősorban az angol vonatkozásokat érinti – megismerhetők visszaemlékezéséből,^[12] és a jogtudomány peremére eső néhány cikkből is. Ez utóbbiak körébe tartozik kollégájának, a Columbia Egyetem nemzetközi jogász professzorának és az európai jog szakértőjének, George A. Bermann-nak a róla írt nekrológja. Bermann ebben elmeséli, hogy 1944-ben Charles „visszafogott, de ravasz módon” „zsidókat, bal oldali politikai figurákat bűjtatott, a náci üldözés más áldozataival együtt”. Valószínűleg az érintett személyes elbeszéléséből tudta, hogy egy alkalommal például „felajánlotta a Gestapónak, mely épp az utca [az Érmelléki úton álló villa] túloldalán, egy nagy házban ütötte fel a parancsnokságát, hogy gépjárműveik tárolására használja az ő üres, kétállásos garázsát. A Gestapo ezt köszönettel elfogadta, [nem is tudva, hogy] azzal az eredménnyel, hogy azt a maroknyi zsidót – volt amikor tizenhetet –, akit ő bűjtatott, sosem zaklatták, noha naponta előfordult, hogy a Gestapo magánlakásokba hatolt be zsidók után kutatva. Hisz végül is két autót az ő garázsában tartottak!”^[13]

Utalt e cikkben Bermann az elfogott, de a fogságból kiszabadult szövetséges, főleg angol katonák bűjtatására és segítésére, amelyért később kitüntetést is kapott. Egy alkalommal egy nagy szőnyegbe csavarva vitette haza a lakására a szövetséges légierők csapatait elvesztő tisztjét, aki azon bank épületébe menekült be, ahol akkor éppen dolgozott, ám ahol előbb-utóbb észrevették volna.^[14]

[10] Szenes, 1986; Szenes, 1994; Küllői-Rhorer, 2006.

[11] Hamza, 2016, 88.

[12] 12 Lásd: Stein, 1979 (hangfelvétel). Ebben a meginterjúvott először édesapjáról beszél (2–10.), aztán a Columbia Egyetemen folytatott munkájáról (11–30.), végül pedig az 1944-es tevékenységéről (31–56.).

[13] Bermann, 1986, (822-829.) 824-825.

[14] Bermann, 1986, 825.

Az ilyen és effajta sztorikat angol vonatkozásban egyértelműen megerősítik a brit titkosszolgálat történetéről szóló könyvek egyes adatai,^[15] és hitelesíti az itt közölt katonai dokumentum is, mely Brit Nemzeti Levéltár „Magyarország és Jugoszlávia [1945]”-dossziéjából származik.^[16]

Ez a brit légierők őrnagyának, R. S. Taylornak 1945. november 29-én kelt jelentése arról, hogy mit állapított meg az 1945. augusztus 8. és november 28. közötti magyarországi útja során a szövetséges csapatok 1945 előtti támogatása vonatkozásában, és milyen javaslatokat tett (*Report on a Mission to Hungary*). A jelentés mellett megbízója és a Magyarországi Brit Katonai Misszió számára 1945. november 15-én készült lista olvasható arról, hogy kiknek milyen összeget fizetett ki, illetőleg milyen természetbeni támogatást adott felmerült költségeik megtérítéseként („visszatérítésként”), vagy – néhány kivételes esetben – ügynöki díjként, s hogy kik nem fogadták el a költségtérítést, illetőleg a díjat. Ezt követően a jelentés összesítése olvasható arról, hogy a magyarországi ellenállás tagjai, illetve csoportjai Taylor őrnagy megállapítása szerint milyen „szolgáltatásokat nyújtottak” (*service rendered*) a briteknek és a szövetséges csapatok érdekkörébe tartozó más személyeknek, megszökött hadifoglyoknak, valamint, hogy ennek nyomán az őrnagy milyen intézkedést tett, és milyen továbbiakat javasol.

E „költség-megtérítési politikát” a szövetségesek közül a britek „találták ki” és folytatták, bár némi időbeli késéssel az amerikaiak is „lemásolták”.^[17] Taylor hadnagy így írt erről: ez a politika „nagy elismerést vált ki és növeli hitelünket. Olyan politika ez, amely nyilvánvalóan a jóhírnév terén hozza meg a maga osztalékát – az egyetlen olyan területen, amelyet a magyarok jelenleg ajánlhatnak. A Segítők a legtöbb esetben meglepődtek azon, hogy szolgálataikat feljegyzik, s még inkább azon, amit elégedetten nyugtáztak, hogy valaki egy tisztán erkölcsi kötelezettség-érzés alapján szükségét érzi a cselekvésnek. A magyarok gyakran megjegyezték, hogy Anglia volt az egyetlen ország, amely sok fáradságot vállalt azért, hogy azt mondja: »Köszönöm«”.^[18]

[15] Lásd például Ogden, 2010, I. rész 3. f. [58]-as jegyzet; Schandl, 2007, 31., 48.

[16] National Archives of the United Kingdom, WO 208/5479. Hungary & Yugoslavia dosszié. Az 53 oldalnyi fotografált iratot a Brit Nemzeti Levéltár kutatója, John Howes hozta nyilvánosságra, Bruce Bolinger, belga származású amerikai jogász, amatőr kutató pedig elérhetővé tette az interneten. Lásd Bolinger WordPress-blogját: WWII Netherlands Escape Lines.

[17] 1945 és 1947 folyamán az amerikai légierő segítőinek adatait is összegyűjtötték, többnyire postai levelezés révén, és az amerikai hatóságok is köszönetet mondtak a segítőknak. Ennek iratanyagát lásd az amerikai kormány online irattárában (National Archives Catalog) a Case Files of Hungarian Helpers, 1945–1947 cím alatt. A brit listákon található 184 név közül néhány az amerikai iratokon is feltűnik; Charles Szladitsé azonban nem.

[18] Lásd a Jelentés 13. pontját, alább.

A jelentés és a lista nemcsak az 1945 előtti ellenállás értékelése vagy az „angolbarát” magyar értelmiségről alkotott teljesebb kép okán érdekes – a listán olyan neveket is találunk, mint például a Magyar Tudományos Akadémia későbbi elnöke, Kosáry Domokos, aki a jelentés szerint a „Szladits-csoport” tagja volt –, hanem azért is, hogy lássuk: vannak idők, amikor nagyon kevés (némi pénz, ruha, élelem, vagy egy fogházba becsempészett gyógyszer) is nagyon sokat tud jelenteni az emberi tisztesség mérlegén. S a Szladits család ezzel a kevéssel alighanem „jól sáfárkodott”: sokat tett a magyarok megtépzott becsületének és presztízsének mentése terén. S talán az sem mellékes különlegesség, hogy 1945-ben akadt egy állam, amely akkurátusan dokumentálta ezt.

*Szladits Károly az 1920-as években
(Fotó: Medek R., Forrás: MTA KIK Kézirattár, Ms 10802/52.)*

A.
ALKALMI LEVELEK, 1924 –1957*

Szladits Károly levelei különböző személyekhez, 1924–1955

1. (Lőrinczy Györgyhöz)

Bpest 1924. aug. 31.
I. Naphegy u. 21.

Mélyen tisztelt Tanácsos Úr!

Nagyon szépen köszönöm hugaim^[19] érdekében tett sok szives fáradozásait és kedves értesítését. Jó érzés a derék lánykáknak, hogy gondos jószág őröködik felettük!

Sajnálattal hallottam gyengélkedéséről és remélem, a szép Lillafüred balzsamos levegője ismét megteszi frissítő, üdítő hatását. Szívből kívánom a legkellemesebb pihenést. Valamelyik nyáron, Isten segítségével, mi is oda készülünk.

Ismételt hálás köszönettel és kiváló tisztelettel Tanácsos Úrnak készsége híve.

Dr. Szladits Károly.

2. (Mihályfi Ákoshoz)

Kótaj, Szabolcs megye
1926. aug. 26.

Méltóságos Uram!

Falun dolgozom könyvemen és munkámat most nem szakíthatom félbe. Csak szeptember 6-án mehetek fel Pestre, s azért legnagyobb sajnálatomra nem jelenhetek meg a könyvtári bizottságnak augusztus 30-iki ülésén. Kérem Méltóságodat, méltóztassék elmaradásomat kimentettnek tekinteni és ezt a t. Bizottságnak is bejelenteni.

Mély tisztelettel

Dr. Szladits Károly.

[*] A levelek forrása: az 1–2., 4–5. és 7. sorszámú leveleket az Országos Széchényi Könyvtár Levelestára, a 3., 6/a–b., 9/a–b. és a 10–12. sorszámúakat a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ Kézirattára őrzi. A 8/a–b. alattiak az egykori Lukács Archivumból származnak. (A leltári számokat ld. a katalógusokban.)

[19] Hugaim – Képletes kifejezés, hiszen Szladits Károlynak – két fivére (Sándor Károly; sz. 1858 és Ede, sz.?) mellett – két nővére volt (egyikük, Ilona Gizella Emilia, 1863–1935, édesapja első házasságából származott, s később a nyelvész Zolnai Gyula felesége lett; másikuk Etelka Terézia, 1870–?, édesapja második házasságából született, mint maga Szladits Károly), de a levél írásakor már mindketten túl voltak az ötvenedik évükön. A kifejezés így valószínűleg testvéreinek gyemekeire, vagyis unokahúgaira – Etelkára vagy Erzsébetre –, esetleg ezek leánygyemekeire – Szladits Saroltára és Mártára – utalt.

3. (Levélfogalmazvány^[20] Eckhart Ferenchez)

Budapest, 1928. okt. 11.
II. Érmelléki ucca 7.

Igen tisztelt Barátom!

Bocsásd meg szokatlan kérésemet, de nincs senkim, akihez bizalommal forduljak Bécsben. Egy fiatal ismerősöm, Fuchs Dezső (bene maturus)^[21] e hó 15-én kéri felvételét a bécsi orvosi fakultásra, mert itt nem kapott helyet. Nagyon szépen kérlek, légy szíves valaki útján interveniálni, hogy a felvételnek ne legyenek nehézségei. Nagyon derék, jóra való fiú.

Óriási csapás nekünk Magyary Géza^[22] halála. Egyik oszlopa volt karunknak. Remélem, nem veszed rossz néven alkalmatlankodásomat. Mielőbbi viszontlátásra, tisztelő baráti üdvözlettel
készséges híved

Szladits Károly

4. (Lőrinczy Györgyhöz)

Budapest, 1930. május 4.
II. Érmelléki-u. 7.

Méltóságos Uram!

Nagy örömmel olvastam a szeretetnek és tiszteletnek azt a meleg megnyilvánulását, amelyel Méltóságodat 50 éves írói jubileuma alkalmával szűkebb kartársai körülvették. Engedje meg, hogy ez alkalommal én is tiszteletteljes ragaszkodással üdvözölhessem, mint aki nemcsak finom írásainak voltam és vagyok élvezője, de nemes egyéniségének jóságát közlelő is tapasztalhattam. Adja Isten, hogy még sok szép éven át gazdagíthassa irodalmunkat és adja közéletünknek a legnemesebb példát arról, milyen az igaz ember!

Mély tisztelettel őszinte, kész híve

Szladits Károly.

[20] E fogalmazvány mellett a Kézirattár egy másik, láthatólag feszült állapotban írt, több helyen írás közben korrigált, hosszas, sőt körülményeskedő, de befejezetlen szövegvázlatot is őriz, melynek ez a tervezet a letisztázott és véglegesített változata.

[21] Bene maturus – „jól érett”; az érettségi vizsga második legjobb fokozata, kb. jó eredménnyel érettségét tett. (Fuchs Dezső kiletét ma már nem lehetett megállapítani.)

[22] Magyary Géza (1864–1928) jogász, egyetemi tanár, a kereskedelmi jog és a polgári eljárásjog szakértője; 1903/4-ben az az egyetlen nagyváradi professzor, aki az ún. Somló-affér idején kiállt Somló Bódog és a tudomány szabadsága mellett.

5. (Kürti Menyhérthez)

Budapest, 1936. febr. 26.
II. Érmelléki ucca 7.

Méltóságos Uram!
Igen tisztelt Barátom!

Hálás szívvel köszönöm a páratlanul kedves vendégszeretetet, amelyben – kedves rendtársaiddal együtt – részesíteni kegyes voltál. Lebilincselő társalgásod közben csak úgy röpültek az órák és minél inkább múltak, annál jobban sajnáltam, hogy ottlétem oly rövidre zsugorodott. Jól esik éreznem, hogy kedves engedelmeddel máskor is megismételhetem ezt a rám nézve oly értékes és élvezetes látogatást és igazán boldog leszek, ha megint egyszer pár szép napot tölthetek körötökben. Kár, hogy elbeszéléseidet nem örökíthettük meg írásban: emberek és események csodás közvetlenséggel elevenednének meg szavaid nyomán, melyek a nagy magyar elbeszélők életszerűségét tükröztetik.

Ismételt igaz hálával szívemben arra kérlek, jelentsd a kedves tanár uraknak tisztelő üdvözleteimet és fogadd kiváló tiszteletem kifejezését, mellyel maradok hálás híved

Szladits Károly

6/a–b. (Mályusz Elemérhez)

Budapest, 1941. május 14.

Kedves Barátom!

Örömmel gratulálok az akadémiai jutalomdíjhoz. Rendkívül érdekel „A magyar társadalom a Hunyadiak korában” c. tanulmányod,^[23] amelyet szeminaristáim közül is többen óhajtanak tanulmányozni. Azért nagy hálára köteleznél, ha – amennyiben az egyáltalán lehetséges – tanulmányodból különlenyomatot lennél szíves szemináriumom részére, de az én címemre (II. Érmelléki-u. 7.) megküldeni.

Szíves jószágodat előre is hálásan köszönve, baráti kézszorítással vagyok őszintén tisztelő híved

Szladits Károly
(aláírás kézzel)

[23] A szóban forgó tanulmány – „A magyar társadalom a Hunyadiak korában. (A hűbéresség és rendiség problémája)” – a korszak tudományosságát reprezentáló, Teleki Pál, Hóman Bálint, Balogh Jolán és mások írásait közlő Mátyás-émlékkönyv második kötetében jelent meg. Lásd Lukinich (szerk.), 1940, 2. kötet, 309-434.

Budapest, 1941. május 23.

Kedves Barátom!

Fogadd hálás köszönetemet azért a szeretreméltó előzékenységedért, amellyel nagyértékű tanulmányodat intézetem részére átengedni szíves voltál. A hűbéri-ségnek a rendiségre való átfordulása a Verbőczy jogrendszerének egyik előfeltétele volt és azért magánjogászainkat is közelről érdekli. A rendkívül sok okulást nyújtó művet szemináriumom tagjai nagy haszonnal fogják olvasni.

Ismételt hálás köszönetem kifejezésével és igaz nagyrabecsüléssel vagyik őszintén tisztelő híved

Szladits Károly
(aláírás kézzel)

7. („ismeretlen kegyelmes úrhoz”)

Budapest, 1941. jún. 14.
II. Érmelléki ucca 7.

Kegyelmes Uram!

Mély tisztelettel esedezem, kegyeskedjék engem és feleségemet a napirendre tűzött házassági törvény^[24] ügyében kihallgatáson mielőbb fogadni és megengedni, hogy – ha netalán vizsgálórlódás okából személyesen én nem jöhetnék is el, – feleségem egyedül terjeszthesse elő kérelmünket, amely a katolikus családok százait a legsúlyosabban érinti.

Előre is hálás szívvel köszönöm Nagyméltóságod kegyes jószágát, a legmélyebb tisztelettel vagyok kegyelmes Uram alázatos híve

Szladits Károly

[24] A napirendre tűzött házassági törvény – az 1941. évi XV. törvénycikk, ismertebb címével a harmadik zsidótörvény. Lásd a Bevezetőt.

8/a–b. (távirat és levél Lukács Györgyhöz)

Keletbélyegző: 1955. II. 5

LUKAACS GYOERGY
BELGRAAD RPT 2 BP

SZERETETTEL UEDVOEZLUENK A NEMET TUDOMAANYOS AKADEMIA LE-
VELEZOE TAGJAAVAA TOERTENT MEGVAALASZTAASOD ALKALMAABOL =
SZLADITS KAAROLY ES MARGIT +

Budapest 1955. márcz. 18.

Kedves Gyuri!

Tudom, hogy egy olyan elfoglalt ember mint maga, nem nagyon örül leveleknek, de viszont olyan nagyon örültünk annak a kitüntetésnek, amelyben a Kosuth díj „nagy díjának[”] elnyerésével részesült, hogy ennek az örömnak mégis kifejezést akarunk adni, azt kívánva, hogy jó egészségben, még sok éven át dolgozhasson a tudomány és az emberiség javára.

Mindkettőjüket sokszor üdvözljük és maradunk régi barátsággal szerető hívei

Szladits Károly és Margit^[25]

[25] Az íráskép alapján a levelet Szladits felesége vetette papírra, aki ezt minden bizonnyal férje szem-
betegsége miatt tette, helyette vagy diktálása mellett. Érdekes kiegészítése ennek, hogy az első mon-
datban váltakozik az egyes és többes szám első személy.

*Levelek Szladits Károlyhoz (1949)*9/a–b. Horváth Barna levelei^[26] Szladits KárolyhozDr. Horváth Barna
egyetemi tanárXI. Budafoki-út 17. a/lépcső II.2.
Budapest, 1949. március 9

Kedves Károly Bátyám,
e hó 4-én kelt szíves soraidat némi késedelemmel csak tegnap kaptam kézhez. Az alakuló ülésre semmiféle meghívót vagy értesítést nem kaptam, azon ez okból nem jelenhettem meg, amit ezzel igazoltnak és kimentettnak tekinteni kérek.

A nekem szánt feladatot készséggel vállalom és igyekezni fogok megtisztelő bizalmatoknak megfelelni. Máris beszéltem a Főtitkár és a Főkönyvtárnok urakkal. Hogy haladéktalanul munkához foghassak.

Az előbbivel azt az előkérdést kívántam tisztázni, hogy mennyiben köt bennünket a tavalyi bizottságnak az a javaslata,

„hogy a legközelebbi alkalommal bölcsészeti és társadalomtudományi, a második alkalommal közgazdaságtudományi, a harmadik alkalommal pedig újból jogtudományi munka részesülhessen kitüntetésben”?

Miután ugyanis én a tavalyi bizottságnak is tagja voltam, és e javaslatához hozzájárultam, magamra nézve azt bizonyos fokig kötelezőnek vélem, legalábbis annyira, hogy fennállását el nem hallgathatom. Ezt különben azért sem tenném, mert hiszen a javaslattól való eltérés miatt esetleg támadások is érhetnek a Bizottságot vagy az Akadémiát az elhanyagolt tudományterületek részéről.

A főtitkár úr azonban megnyugtatót, hogy a javaslat csupán javaslat maradt, mert az osztálytitkár úr nem terjesztette azt határozás végett az osztály elé. Mivel a javaslat nem lett határozat, szerinte semmi esetre sem vagyunk kötve. Nem is ajánlatos megkötni magunkat, mert a változó publikálási viszonyok mellett sem a tudományterületek sorrendjét, sem az évköröket nem lehet szigorúan betartani. Sokkal megnyugtatóbb eredményre juthatunk, ha – mint tavaly is – inkább a tudós életművét nézzük, mint egy szűkreszabott évkörnek esetleg igen sovány termését.

[26] Az akadémiai ügyek korabeli intézésébe való bepillantás mellett e levél talán azért is bír némi jelentőséggel, mert Horváth Barna – mint tudjuk – 1949. november 19-én hagyta el Magyarországot, de távozásáról jóval korábban, feltehetőleg az év tavaszán dönthetett. (Hisz 1949 nyarán már megállapodott az amerikai kulturális attaséval, hogy könyveit és iratait a követség hivatalos küldeményeként juttatja ki számára; vö. Révész Béla: Kettőn a „szegezi iskolából”. Vö. Horváth Barna és Szabó József kapcsolata. megj.: Révész, 2017, (220-233.) 228. Ezek a levelek tehát az elhatározás formálódása, vagy talán véglegessé válása idején születtek. A levelek írógéppel írt másolatok; nincs rajtuk autográf aláírás.

Megkérdeztem még Főtitkár urat aziránt is, hogy a Szalay László jutalomnak^[27] hol található tulajdonkép az alapító aktusa vagy okmánya? Erre azt felelte, hogy ilyen okirat vagy írásba foglalt határozat nincs, a gondolat az Igazgatótanács egyik ülésén született meg, hogy a különféle jutalmakat osztályonként egy-egy éremmé egyesítsék, amely tehát odaítélhető és kiadható az alosztályban képviselt bármely tudományszak képviselőjének minden megkötés nélkül. Lehetséges különben, hogy ezidén már pénzbeli jutalom is fog a kitüntetéssel járni.

Ez a felvilágosítás engem megnyugtatott különös tekintettel arra is, hogy az osztály már az ezévi bizottság összeállításával is – amikor abba három magánjogászt és egy jogbölcészt delegált – mintegy már állást foglalt ebben az előkérdésben, olyan szakértőket küldve ki, akik a díjat a jogtudomány művelői valamelyikének odaítélni hivatottak.

Mindazonáltal szükségesnek tartottam ezt az előkérdést Eléd és a Bizottság elé is terjeszteni, amelynek döntését az elmondottak után elfogadom, illetőleg azt javaslom, hogy a kérdés megvilágítása után a bizottság állapítsa meg, hogy a tavalyi javaslat által nem érzi magát kötöttnek.

A Főkönyvtárnok úr segítségével talán már holnap megkapom az 1947-48-ban megjelent jogtudományi művek jegyzékét és az általam majd kijelölendő művek kötelees példányait is. Ezen az alapon remélem, hogy a tudományos értékű művek felsorolását és rövid jellemzését hamarosan el fogom tudni készíteni. Mielőtt ez megtörtént, jelentkezem, hogy bizottsági ülés kitűzése iránt tegyek javaslatot.

Kérek, légy meggyőződve, hogy amennyire tőlem függ és a kérdéses anyagot idejé[be]n megkapom, igyekezni fogok sürgősen végezni a munkámmal, hogy a Bizottságot mielőbb olyan helyzetbe hozhassuk, hogy a jutalmat kellőképpen átgondolt és megfontolt határozattal az arra legérdemesebbnek juttathassa.

A legőszintébb tisztelettel és baráti kézszorítással
üdvözöl igazi híved:

XI. Budafoki-út 17. a/II.2.
Budapest, 1949 április 1

Kedves Károly Bátyám,

bátor vagyok a Szalay László emlékérem kiadására vonatkozó kiegészített bizottsági jelentésnek általam már aláírt szövegét Neked, mint Elnökünknek, megállapodásunk értelmében tisztelettel idemellékelten bemutatni.

[27] Az akadémiai díjak, így a Szalay László-jutalom adott korban játszott szerepéről lásd: Soltész F. G. – Soltész M., 2017, 1435 –1448. A díjat egyébként 1947-ben nem adták ki, 1948-ban Szladits Károly kapta.

Most már csak az lenne hátra, hogy a jelentést aláírásoddal is ellátva a Főtitkár úrhoz eljuttatni szíves volnál azzal, hogy az osztályülésen bemutatni szíveskedjék.

Engedd meg kérlek, hogy hálás köszönetet mondjak azért a megértésért és támogatást, amelyben Te, mint Elnök, valamint a bizottság igen tisztelt tagjai is, nem éppen könnyű előadói tisztem közben^[28] részesítettetek.

Őszinte tisztelettel és igaz barátsággal üdvözöl mindenkor készséges híved:

Szladits Károly az 1930-as évek elején

(Forrás: Ünnepi dolgozatok Dr.Szladits Károly egyetemi tanári működésének harmincadik évfordulója alkalmából (1937) című kötet)

[28] A bizottsági jelentés a díjat Szász István (1899–1976) nemzetközi magánjogásznak javasolta odaítélni. A javaslatot el is fogadták, a díj átadására azonban nem került sor. Az osztályülések után ugyanis Alexits György matematikus jelezte a “tudományügyi minisztériumként” működött Magyar Tudományos Tanács (MTT) pártkollégiuma felé, melynek MTT-főtitkárként tagja volt, hogy a másnapi akadémiai nagygyűlésen, 1949. május 29-én, a párt jóváhagyása nélkül akarnak akadémiai díjakat kiosztani. Erre az MTT pártkollégiuma (tagjai Geró Ernő, Lukács György és mások) úgy határozott: „Alexits elvtárs intézkedjen, hogy a díjak kiosztását halasszák el. Majd a kérdés megvizsgálandó.” Alexits György (később rövid ideig az MTA főtitkára) intézkedett, így a díjakat nem osztották ki, sőt a nagygyűlés is elmaradt. Lásd Soltész F. G. – Soltész M., 2017, 1444.

Ifj. Szladits Károly és Szladits Imre levelei

10. (Ifj. Szladits Károly levele Angyal Dávidhoz)

Budapest, 1941. május 9.

Mélyen tisztelt, kedves Dávid bátyám!

Nagyon köszönöm azt a megtisztelő kedvességet, amellyel kitüntetni méltóztatott azáltal, hogy [az] Andrásy Gyuláról írt tanulmányt^[29] nekem elküldte Dávid bátyám. Nagy érdeklődéssel fogom elolvasni nyári vakációm idején. Jelenleg a bankbéli elfoglaltságom mellett megint angol jogi tanulmányokba merültem.

Kedvességét újból megköszönve
mély tisztelettel üdvözlí

ifj. Szladits Károly

11. (Szladits Imre levele Szabó Lőrincnek)

47 Oakwood Court
London W. 14
Western 2406
1957. júl. 9.

Kedves Barátom,

Nyári vakációról visszatérve jóleső meglepetéssel találtam kedves könyvküldeményedet. Hálásan köszönöm baráti figyelmedet, amellyel igen nagy örömet szerezteél nekem. Régebbi gyűjteményes kiadása verseidnek és két évvel ezelőtt küldött köteted állandó gyönyörűség forrásai nekem és baráti körömnék és a most kapott dedikált műveidet különös szeretettel fogom szívémbé zárni. Néhány verset a „Huszonhatodik év”-ből^[30] már Vera kezeírásából ismerem, nemcsak én, hanem Laci barátunk is; egyébként az egyik kötetet – szíves engedelmekkel – neki is fogom adni és öcsémet is megörvendeztetem az egyik kötettel. Öcsémmel, aki éppen most velünk volt Olaszországban, egyébként sokat elbeszélgettünk Rólad és kimondhatatlan öröm lenne, ha egyszer valahol véletlenül találkoznánk. Nekünk itt az idegenben – bár sorsunkra nem panaszkodhatunk – mégis csak a magyar szó és annak mesterei jelentik a meghitt otthont! Üres óráimban a magyar poézis nyújtanak [fel]jüdülést és szorgalmasan építgetem Hungarica gyűjteményemet, hogy ezzel is szorosabbra fűzzem a magyar kapcsolataimat.

Remélem, hogy egészségi állapotod helyreállt és boldog vagyok, ha nincsen küldeni valóm; ha azonban bármire szükséged lenne, ne habozzál írni és igye-

[29] Lásd: Angyal, 1941.

[30] Szabó, 1957.

kezni fogunk beszerezni azt, ami kell. – Egyébként Verától gyakran hallok Felőled, terveidről és munkásságodról és remélem, hogy kapcsolatunkat továbbra is fenn tudjuk tartani. A napokban lesz nálunk Laci és a felesége és referálni fogok nekik Rólad.

Feleségem, ismeretlen tisztelőd, meleg üdvözetét küldi, Téged pedig őszinte szeretettel és barátsággal ölel
tisztelő híved

Szladits Imre

12. (ifj. Szladits Károly üdvözlőlapja Szabó Lőrincnek)

[hely és dátum nélkül]^[31]

Mindnyájatoknak sok üdvözet. Meleg barátsággal,

ifj Szladits Károly

A levelek címzettjei

- Angyal Dávid (1857–1943): történétíró, irodalomtörténész és kritikus, egyetemi tanár, az MTA tagja és titkára, 1935-ig a Bécsi Magyar Történeti Intézet igazgatója.
- Eckhart Ferenc (1885–1957): jog-, társadalom- és gazdaságtörténész, levéltáros, egyetemi tanár, miniszteri tanácsos, az MTA tagja.
- Horváth Barna (1896–1973) jogfilozófus és jogszociológus; 1945-től az MTA levelező tagja (1949-től „tanácskozó taggá” visszaminősítve).
- Ismeretlen kegyelmes úr (mint címzett): lásd a Bevezetőt.
- Kürti Menyhért Géza (1875–1949): ciszterci szerzetes, irodalomtörténész, a bajai gimnázium igazgatója, majd (1924-től) egri perjel és egri gimnázium-igazgató. Irodalomtörténész-ként elsősorban Mikes Kelemen munkáival és Mindszenty Gedeon költészetével foglalkozott.
- Lőrinczy György (1860–1941): felvidéki származású ügyvéd és szépíró, elsősorban novellista; a nemzeti szellemű magyar népi érzésvilág érzékeny kifejezője; a Petőfi Társaság (1908), majd a Kisfaludy Társaság (1924) tagja. Korábban, az Osztrák-Magyar Monarchia idején Komárom vármegye tanfelügyelője, a Gömör-Kishont című hetilap szerkesztője, illetve a Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület titkára.
- Lukács György („szegedi”, 1885–1971) Kossuth-díjas filozófus, esztéta, marxista teoretikus és kommunista politikus. A Tanácsköztársaság népbiztosa, a Nagy Imre-kormány minisztere, az MTA tagja.

[31] Az előnyomott angol üdvözlőlapon ez áll: „With best wishes for Christmas and the New Year.” Vagyis a rövid üdvözetlen nincs dátum-jelzés, a körülményekből mégis úgy tűnik, mintha azt az 1957 karácsonya előtti időszakban írták volna. Ha figyelembe vesszük, hogy Szabó Lőrinc 1957. október 3-án halt meg, a pár szavas üdvözet így sokféle következtetést inspirálhat az emigráció és az itthoniak kapcsolatát illetően.

- Mályusz Elemér (1898–1989) történész, levéltáros, folyóirat-szerkesztő, a középkor kutatásának jelentős alakja; az ún. nép-történet kutatója.
- Mihályfi Ákos István (1862–1937): cisztercita szerzetes, egyetemi tanár; 1916/17-ben a budapesti egyetem rektora, 1917/18-ban, valamint 1926-ban prorektora; később a Szent István Társulat alelnöke.
- Szabó Lőrinc (1900–1957) Kossuth-díjas költő, műfordító, a modern magyar líra meghatározó alakja, a Lóci-versek szerzője.

B.

VISSZAEMLEKEZÉS: BESZÉGETÉS SZÉKELY MÁRIÁVAL, AZ AUSCHWITZ-JEGYZŐKÖNYV EGYIK FORDÍTÓJÁVAL*

Egy kerek pecséttel és 1944. április 7-i dátummal ellátott, megsárgult igazolvány. A képen egy szép arcú és komoly tekintetű fiatal nő: Székely Mária diakonissza. A híres, akkoriban banki alkalmazottként dolgozó fogorvos több nyelven beszélő lánya 1943-ban lett a „Jó Pásztor” önkéntes segítője, majd a német megszállást követően állandó alkalmazásba került. Voltaképpen sosem volt valódi diakonissza, de ezzel a tanúsítvánnyal nagyobb biztonságban tudott élni és valódi tevékenységét álcázni. Üldözöttket mentett meg, gyerekeket rejtő és óvó otthonok szervezetének munkájában vett részt, hamis, életeket mentő papírokat állított ki; a lelkes tolmácsként és a JPB titkárnőjeként dolgozott, valamint a Nemzetközi Vöröskereszt küldöttségének bonyolult tárgyalásaiban segédkezett, ahol emberek és gyerekek élete forgott kockán; titkosított dokumentumokat fordított magyarról és magyarra.

SZÉKELY: Máig emlékszem arra, amikor először olvastam a jelentést a „Jó Pásztor” Lázár utcai irodájában. Azon megrázó élmények egyike volt, amelyeket sosem fogok tudni elfelejteni. Április vége volt, vagy talán 1944. május első napjainak egyike. Annyi év elteltével már nem emlékszem a pontos dátumra.

SZENES: Sokan, akik tavasszal vagy nyáron Auschwitzról hallottak vagy esetleg saját szemükkel látták a jelentést, nem akarták elhinni, hogy lehetséges, ami ott történt. Ön elhitte?

SZÉKELY: Ez a ténytudó jelentés annyira felfoghatatlanul megdöbbentő és megrázó volt, hogy az szavakkal leírhatatlan. Kétség sem férhetett ahhoz, hogy valós. Nem csodálkozom azonban azon, hogy 68-ban voltak néhányan, akik nem akarták elhinni. Nem adhattam viszont át magam a kétségnek és a megrázóködöttség okozta elkeseredésnek. Még ha nehéz is volt, a fordítási feladatra kellett koncentrálnom, hogy amilyen gyorsan és alaposan csak lehet, befejezzem a mun-

[*] Forrás: Szenes – Frank, 1994, 67-73. A szemelvényt ford.: Gulyás Éva.

kát. Teljes embert kívánó feladat volt. 6-8 napig szinte szünet nélkül dolgoztam a fordításon, és azt hiszem, elmondhatom, hogy ez a munka nem hasonlítható egyik eddigi megbízásomhoz sem. A jelentésben az addig csak szóbeszédből ismert, módszeresen és pedánsan megszervezett gyilkosság – egy tömegek ellen megtervezett bűncselekmény – teljes, borzalmas valójában öltött formát. Azt a kitörölhetetlen benyomást keltette bennem – éppen ahogy a brutális tény maga –, hogy voltak emberek, akik ezt kigondolták, megvalósították, és ilyen mélyre tudtak süllyedni.

SZENES: A jelentés két, azonos szövegű példányát ismerem abból az időből. Egyenként kb. 40 oldal terjedelműek. A fordítás bizonyára igen megerőltető feladat volt. Hol dolgozott? Ez mégiscsak egy tiltott és életveszélyes tevékenység volt nemcsak a fordító, hanem azok számára is, akiknek közvetlenül közük volt hozzá.

SZÉKELY: Nagyjából egy hónappal a német megszállás után Szladits Károly házába, az Érmelléki utca 7-be költözhettem. Ez nagyon nagy szerepet játszott az életemben, mivel így csak pár perc távolságra voltam a Nemzetközi Vöröskereszt magyar küldöttségének irodájától, ahol később, 1944 nyarán dolgoztam. A Szladits család egy manzárdszobát bocsátott a rendelkezésemre, amely minden tekintetben ideális volt számomra. Ott zavartalanul fordíthattam. Szótárrak is a rendelkezésemre álltak, és Szladits Károly jóságos, bölcs embersége folytán nagy segítséget és támogatást nyújtott számomra. Tudta, hogy valami fontos feladatam van, azonban tapintatos ember volt, és nem várta el, hogy őt is bevonjam. Így biztonságban gépelhettem a magyar szöveget a kis írógépemem. Hat példányt készítettem.

SZENES: A Szladits családnak nem tűnt fel, hogy Önt legbelül valami foglalkoztatja?

SZÉKELY: A külvilágban zajló sok szörnyűség miatt egyáltalán nem volt számukra szembeötlő a hangulatom. A házban és a kis szobámban sok más „izgalmas” dolog is történt. Itt az emberek életének megmentése céljából történő papírhamisításokra, illetve különböző személyekkel való találkozásokra és megbeszélésekre gondolok. Még ha észre is vett valamit a család, senki sem kíváncsiskodott.

SZENES: A jelentés írói a tábor létesítményeit, a tetoválás és a szelekció módszereit, illetve a gázkamrák és krematóriumok működését írták le. Új, addig ismeretlen fogalmakkal találkozott. Hogyan oldotta meg őket?

SZÉKELY: Lehet, hogy hihetetlenül hangzik, de a jelentés egy száraz, érzelmentes szöveg volt; mintha valaki arról írta, hogyan kell kenyeret sütni. Fogalmam sincs, milyen más hasonlattal tudnám még szemléltetni ezt anélkül, hogy a tárgyat értelmetlenül színben tüntetném fel. Nem mondom, hogy a fordítás egyszerű volt, azonban nem találtam benne olyan sok új fogalmat és kifejezést. Természetesen a tartalom – függetlenül a megfogalmazástól – elmondhatatlanul szörnyű volt.

SZENES: Hogyan másolta le a rajzokat?

SZÉKELY: Ha jól emlékszem, meglehetősen nehéz volt átűtő nyomtatványpapírt szerezni, azonban végül sikerült lemásolnom a rajzokat és beilleszteni őket a szövegbe, még úgy is, hogy nincs tehetségem a rajzoláshoz.

SZENES: Serédi bíboros volt az Ön által elkészített példányok egyikének címzettje. A bíboros archívumának egy 1944-es dokumentumkötegében megtaláltam az Auschwitz-jelentés egy példányát, és a rajzokon máig kivehetők a lila nyomtatványpapír nyomai. Lehetséges, hogy Ön ilyen nyomtatványpapírt használt?

SZÉKELY: Hát persze, lila volt! Teljesen biztos!

SZENES: Akkor lehet, hogy a példány az Ön munkája, jóllehet azon a nyáron a jelentést sokan elküldték a bíborosnak, és nem lehet tudni, melyik került az archívumba. Nincs rajta aláírás. Természetesen mindenki elől titkokban kellett tartania, amit csinált. Meddig lehet egy ilyen titkot őrizni?

SZÉKELY: Mialatt fordítottam, a jelentést rajtam kívül csak egyetlen ember, az akkori vőlegényem látta, aki 1945 óta a férjem. Amikor sebészi munkája és a bombázások engedték, átjött Szladitsékhoz. Előle nem tudtam eltitkolni. Ha nem meséltem volna el neki, mit vettem ki a jelentésből, és nem mutattam volna meg neki, egyáltalán nem tudtunk volna nyíltan beszélni. Máig emlékszem, hogy a szöveget olvasva holtápadttá vált... A fordítói tevékenységemnek volt egy kínos tragikus pillanata is, önhibámból. Melegem volt a szobában, ezért a papírjaimmal és a szótárral kimentem a ház földszinti kis teraszára, amely nagyjából három-négy méterre helyezkedett el a telek drótkerítésétől. Egy erősebb szélhökés felkapta a német szöveg egy rajzokat is tartalmazó oldalát, és elfújta a kerítésig, amelyre aztán felakadt. A kerítés másik oldalán egy német katona járkált fel-alá. Őrködött. A németek ugyanis megszállás alatt tartották az Érmelléki utcának a Szladits villa mindkét oldalán, illetve azzal szemben elhelyezkedő villáit, és állandó őrt álltak. Nagyon megrémültem az elrepült oldal miatt. Mielőtt azonban odafuthattam volna, az őr átnyúlt a kerítésen, és udvariasan odaadta a papírt. Szerencsére sem a rajzok, sem a szöveg nem érdekelték... Ezt követően természetesen azonnal visszamentem a szobába dolgozni.

SZENES: A magyar példányok elkészültek. Mi lett a sorsuk?

SZÉKELY: Átadtam őket Éliás Józsefnek a Lázár utcában. A magyar szöveg egyik példányát és a német eredetű Józsi [Éliás József] felkérésére Soós Géának kellett átvinnem az Úri utcába. Ott volt a Külügyminisztérium egyik képviselője. Kalandos és izgalmakkal teli út volt. A Széna térről mentem fel a várba, azonban éppen légiridő volt, így beszaladtam az egyik ház óvóhelyére. Nem sokkal azután, hogy újra elindultam, megint riadó volt, de csak rövid ideig tartott. Fent a várban még igazolványellenőrzés is volt, így nagy megkönnyebbülés volt, amikor végre megérkeztem Soós Géához a jelentés német és magyar példányával. A dokumentumokat megkönnyebbült sóhajjal vette át...

SZENES: Angolra is lefordította a jelentést?

SZÉKELY: Soós Géza bízott meg velem, amikor elvittem neki a magyar szöveget. Azt hiszem, ezúttal még szűkebb volt a határidő. Visszakaptam a német szöveget, és újra éjt nappallá téve dolgoztam, nem aludtam, mert ... de az okát ugye

egyáltalán nem kell Önnek elmagyaráznom. Később hallottam, hogy valamilyen módon hirtelen lehetőség adódott a dokumentumok Svájcba küldésére, ezért volt olyan sürgős a fordítás.^[32]

SZENES: Megtudott azóta valamit a magyar példányok sorsáról?

SZÉKELY: Körülbelül tíz éve megjelent a Népszabadságban egy, az Auschwitz-jelentésről szóló cikk, ahol az én nevemet is megemlítették mint fordítóét. Ebből a cikkből tudtam meg, hogy az általam fordított példányokat magas rangú egyházi személyeknek adták át. Ezt követően a „Századunk” című megdöbbentő televíziós sorozatban hallottam újra a jelentésről. Megrázó volt újra látni a kivetített rajzokat és szövegrészeket. Megrendítő volt azonban bemutatva látni a tényt is, hogy a munkám hozzájárult az igazság felderítéséhez. Éliás József 1981 májusában felhívott, és szóba hozta a jelentés fordítását. 1949 óta nem láttam, alig hallottam róla valamit, de úgy beszélgettünk, mintha egy nap sem telt volna el az utolsó beszélgetésünk óta. Olyan hihetetlen, majdhogynem megdöbbentő volt, ahogyan Józsi áradozott rólam. Nem tudtam eléggé elhárítani a dicséreteit; sosem éreztem ugyanis, hogy bármi mást tettem volna ezzel a fordítással, mint amit tennem kellett. Valahogy mindig úgy éreztem, hogy az embernek az a feladata, hogy azt csinálja, amire pillanatnyilag képes.

SZENES: Valóban életveszélyes feladatot vállalt el... Még valamit szeretnék Öntől kérdezni. Auschwitzról ma jelentős mennyiségű irodalom lelhető fel. Olvasott később valamit a táborról? Volt elég lélekereje, érdeklődni iránta? Elment esetleg a helyszínre?

SZÉKELY: Általában sokat olvastam Auschwitzról és a nácizmusról; történelmi és más szemszögből írt műveket is. Elsősorban talán azért érdekelt, mert mindig is foglalkoztatott és máig is foglalkoztat a fasiszmus mint egyfajta lelki járvány, egy embereket megfertőző veszély kérdése. Auschwitzban ugyan nem jártam, de a hatvanas évek elején a férjemmel és a gyermekeinkkel elmentünk Buchenwaldba. Weimarból utaztunk oda. A táborba érkezvén valahogy megéreztek a kultúra és a fasiszta barbárság nagy összecsapását és kibékíthetetlenségét. A gyermekeim úgy tekintettek Buchenwaldra és az ott látottakra, mintha mindaz nem a Földön, hanem egy másik bolygón történt volna...

[32] A fordítás alapjául szolgáló kiadvány jegyzete: Máig nem tisztázott, mi történt az angol példánnyal. Májusban nyilvánvalóan nem érkezett meg Svájcba. Soósnak december 9-én sikerült Olaszországba menekülnie, ahol tájékoztatta az amerikai hadsereg titkosszolgálatát (OSS) egy, a magyarországi ellenállási mozgalomról szóló jelentésről. Emellett átadott nekik egy mikrofilmet az Auschwitz-jelentésről. Mivel azt még le kellett fordítani magyarról angolra, a magával hozott mikrofilm kétségkívül csak a magyar szöveget tartalmazta. Ld. Szenes, 1986; Szenes, 1994, 93.; Karsai E., 1986, 238-287. Vö. Függelék.

C.

EGY KATONAI JELENTÉS: R. S. TAYLOR ŐRNAGY JELENTÉSE MAGYARORSZÁGI ÚTJÁRÓL*

TITKOS
(felülbélyegezve):
ÁTMINŐSÍTVE
1945. nov. 29.

Címzett: Szövetséges Ellenőrző Bizottság^[1] (Olaszország)

C.M.F.^[2]

ügyeletes tiszt

Feladó: R.S. Taylor rep. őrgy.^[3]

Jelentés a magyarországi küldetésről

1. Légi úton érkeztem Bariból Budapestre, 1945. augusztus 1-én, betegség miatt azonban augusztus 8-án kezdtem meg feladatomban teljesítését.

Budapestről Bariba egy hét késedelemmel, november 28-án tértem vissza a rossz idő miatt. Magyarországi tartózkodásom idején tizennégy heti jelentést nyújtottam be a Szövetséges Erők Főparancsnoksága G-2 (P/W) egységének^[4] és az (olaszországi) Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak.

2. Magyarországi brit katonai misszió (B.M.M. Hungary)

Minden tekintetben a Katonai Misszió tagjaként kezeltek, s a Brit Parancsnok részéről mindig a lehető legszívélyesebb személyes odafigyelésben volt részem, és megkaptam a feladatomban teljesítéséhez szükséges minden szükséges eszközt (szállítás, hivatali elhelyezés, tolmács stb.).

Magyarországi tartózkodásomból következő bármilyen ügyben mostantól D. Bloodworth szds., 3. sz. GSO-tiszt^[5] (Magyarországi Brit Katonai Misszió) illetékes.

[*] Forrás: WO 208/5479 Hungary & Yugoslavia. Ford. Takács Péter.

[1] Az eredetiben: Allied Screening Commission (az ennél gyakoribb Allied Control Commission helyett).

[2] C.M.F.: Central Mediterranean Forces (Központi Mediterrán Haderők): a brit hadsereg mediterráneumi, észak-afrikai és közel-keleti hadszíntér-parancsnokságának része.

[3] S/Ldr: azaz Sqn Ldr (Squadron Leader), a brit légierők őrnagya.

[4] Az AFHQ (Allied Force Headquarters) G-2 egysége az ún. Intelligence Section (a hírszerzési ügyosztály), a P/W egység pedig a hadifoglyokkal foglalkozó részleg volt.

[5] GSO: General Service Officer – általános szolgálati tiszt.

3. Igények

Ténylegesen csak két tulajdonképeni igénylést nyújtottak be hozzám, nevezetesen a Weinstein-^[6] és a Medvegy-igényeket.^[7] Minden más esetben a juttalmak és az ajánlások az „A”-Függelékben található adatokon alapulnak. (Lásd Hadifogoly Kihallgatási Jegyzőkönyvek listája). [A margón kézírással: kérdőjel.]

4. A megvizsgált esetek összefoglalója

Az anyagi támogatással kapcsolatos valamennyi esetet megvizsgáltam, amelyről bármilyen információ volt, és amennyire ez lehetséges volt, rendeztem.

Budapesten: 100 eset (lásd az 1. sz. brit listát)

Budapesten kívül: 13 eset (lásd a 2. sz. brit listát)

Az amerikai ejtőernyősökkel kapcsolatos esetek: 23 (lásd a 3. sz. listát)

Összesen: 136 eset

5. Kitüntetések

63 Köszönetnyilvánító Oklevelet (IV. fokozat) adtam át magyar személyeknek (lásd külön lista)

Javaslatot tettem

1 Elismerő Oklevél (Miss E. Gore-Symes)^[8]

4 Királyi Bátorsági Érem (Dr. T. Szalai, Mrs. T. Szalai,^[9]
Szent-Iványi tiszteletes,^[10] Dr. C. Szladits^[11])

[6] Az utalás a magyar származású, de az angol hadseregben őrmesterként szolgált Weinstein Tiborra vonatkozik, aki közreműködött abban a (sikertelen) kísérletben, melynek keretében Horthy Miklós kommunikációs csatornákat próbált kiépíteni a szövetséges hatalmak vezetői közül gyakorlatilag bárkivel, aki meghallgatja kiugrási szándékát. Ennek során Weinstein Tibor kapcsolatban állt magas rangú magyar tisztviselőkkel a külügyi és a honvédelmi minisztériumokban, valamint segítette a később említett C. T. Howie-t is Budapesti tartózkodása idején. Nem sokkal később Palesztinába emigrált. Vö. Vigh, 1984, 45-50., valamint Handler, 1996, 83.

[7] Az utalás Medvegy Jánosra vonatkozik, aki Budapest ostroma idején, 1944. december 6-tól 1945. január 6-ig a Váci u. 56/58. sz. alatti lakásában bújtatta és élmezte William Jones-t és [?] Hepburn-t, a Brit Légierők tisztjeit, s ezért Taylor őrnagy 102.500 pengőt fizetett ki neki költségei megtérítéseként.

[8] Evelyn Gore-Symes (1918-?) Magyarországon élő angol nyelvtanár, brit állampolgár, aki – egyebek mellett – a „holland alagút” néven ismert akciókba szervezett be magyarokat. (Ezen akció keretében a német hadifogolytáborokból Magyarországra szökött szövetséges pilótáknak szállást, iratokat, élelmet és pénzt szereztek, bújtatták őket, majd segítették hazajutásukat.) A London Gazette 1946. október 29-i melléklete szerint E. Gore-Symes „Királyi Bátorsági Érmét” kapott.

[9] Dr. Szalay Tibor és felesége, Dr. Szalay Ilona. (A teljes adatbázis különböző helyein különböző írásmódokkal: Szalai, Szalay, egy helyen Szaly, továbbá Tibor, Tibur, stb., illetőleg Szalay Group.).

[10] Szent-Iványi Sándor (1902 – 1983) unitárius lelkész, 1945 után politikus (Polgári Demokrata Párt), az Ideiglenes Nemzetgyűlés, majd az 1945. november 4-én választott Nemzetgyűlés tagja, a Magyar Vöröskereszt elnöke. 1946-ban Angliába, onnan az Amerikai Egyesült Államokba emigrált, 1949-től amerikai állampolgár.

[11] A „Dr. C. Szladits” e jelentésben nyilvánvalóan ifjabb Szadits Károlyra utal.

adományozására

Összesen: 5

(bejegyzés az oldal alján)

Lapozz a 2. oldalra!

(2. oldal)

6. Fügőben lévő ügyek

Annak a 16 Segítőnek az ügyét, akik az utóbbi hónapokban elhagyták Magyarországot, még meg kell oldani. Ezeket LONDONban lehet rendezni. (Lásd külön lista)

7. Kifizetések

A kifizetéseket szükségből pengőben kellett eszközölni, és ebből a célból a Magyar Külügyminisztérium szeptember legelején (néhány hetes késedelemmel) átadott 10 millió pengőt a S.O.E.^[12] (Coates őrnagy) és az ASC^[13] (Olaszország) közös használatára. A kifizetések időszaka sajnos könnyörtelen és folyamatosan növekvő inflációs időszak volt.

A 10 millió pengőből Coates őrnagy 2 606 000 pengőt a S.O.E. személyzet Segítőinek juttatott. Én szept. 15-én kezdtem a kifizetéseket, amikor a nem hivatalos átváltási árfolyamon 1 fontsterling 6 000 pengő volt, s november 1-én fejeztem be, amikor az átváltási arány elérte a kb. 40 000 pengőt, és a további kifizetések feleslegesek voltak. (A Brit Katonai Misszió privát árfolyama szerint november 28-án 1 fontsterling 180 000 pengőre emelkedett.)

Én összesen 4 059 000 pengőt juttattam 32 személynek. (Lásd a külön nyilatkozatot.) Amikor azonban a pénzbeli kifizetés elfogadhatatlanná vált, a római Szövetséges Ellenőrző Bizottság által biztosított kávé-, tea-, cukor- és cigaretta-jegyek formáját öltő jelképes kifizetés nagyon sikeresnek bizonyult.

8. Francia és lengyel hadifoglyok és szőkevények

Utasításom kiterjedt azon igények vizsgálatára, amelyek a francia és lengyel hadifoglyoknak nyújtott segítségből eredtek. Mivel azonban Magyarország sosem üzent hadat sem Franciaországnak, sem Lengyelországnak, e két állam fegyveres erőinek tagjait Magyarországon csak enyhe formák között internálták. Az ilyen támogatási igényeket ezért a G-2 (P/W) egység jóváhagyásával figyelmen kívül hagytam. (Ref. G-2 (P/W)/ 1082/945 szept. 10).

[12] A S.O.E. a Winston Churchill és Hugh Dalton által alapított Special Operations Executive, vagyis a Különleges Hadműveletek Végrehajtó Egysége.

[13] Bizonytalanul meghatározható szervezeti egység nevének rövidítése; a régi angol katonai terminológiában az ASC leggyakrabban az Army Service Corps-t, vagyis Katonai [Ellátó] Szolgálati Alakulatot jelent.

9. Anyagi segítség az amerikai légierők tagjainak

Mindig szoros összeköttetést és munkakapcsolatot tartottam a budapesti Amerikai Katonai Misszióval.

Az amerikai légierők tagjainak nyújtott segítséget huszonhárom esetben vizsgáltam ki, és amennyiben ez lehetséges volt, rendeztem. Ahol szükséges volt, minden jelentős adatot Hagy alezredes I. sz. GSO-tisztnek (U.S., Magyarországi Katonai Misszió) adtam át további intézkedésre.

10. C.T. Howie alezredes,^[14] U.D.F.^[15]

Amennyire korábbi magyarországi munkatársai alapján ez megítélhető, Howie alezredes vonatkozásában semmilyen pénzügyi igény nem keletkezett, és barátai (dokumentálható módon legalábbis) semmilyen pénzügyi kötelezettséget jelentő visszatérítési kísérletre nem számítottak és ilyet nem is vártak el.

11. Utazások Magyarországon

Munkám zömét Budapesten végeztem, de öt utat tettem Magyarország különböző részeire, melynek során kombináltam azt azokkal az Ellenőrzési feladatokkal, amelyekt a Brit Katonai Misszió nevében végeztem. Ebben az összefüggésben öt jelentést nyújtottam be E. E. Mockler-Ferryman dandártábornoknak.^[16]

12. Jövőbeli hírszerzés

Nem tudom, hogy a Hadügyminisztériumnak mi a politikája Közép- és Dél-Kélet-Európában bizonyos Segítőink potenciális lehetőségei és jövőbeli hasznosíthatósága vonatkozásában.

Mindazonáltal felvetem, hogy Magyarországon, s különösen Budapesten a Segítők köre a brit ügy lehetséges szolgálatának egész tárházát jelenti.

[14] Charles Telfer Howie (1905–1993): dél-afrikai származású angol katona, aki 1941-ben Észak-Afrikában fogságba esett, onnan egy németországi fogolytáborba került, ahonnan viszont 1943-ban megszökött, s hamis (holland) papírokkal Magyarországra menekült. Budapesten a S.O.E. ügynöke lett. Távirókapcsolatot tartva Londonnal többször találkozott Horthy Miklóssal, nemhivatalos szerepet játszva annak tisztázásában, hogy Magyarország kérhetne-e fegyverszünetet az angolszászoktól. 1944. március 19. után Szent-Iványi Sándor bűjtatta; később a Balaton környékére menekült, majd 1944 szeptemberében, hogy le ne tartóztassák, repülőgéppel Olaszországba szökött. Történelmi szerepét megörökítő visszaemlékezéséért lásd Howie, 1997 (ismerteti: Figder, 2002, 100-102.; Stenge, 2016, 134-136.). Szakirodalmi elemzésként lásd Peterecz, 2019, (1037-1057.) 1055-1056.

[15] Angolbarát dél-afrikai katonai egység (Union Defence Force), melynek a II. világháború idején szerepe volt a németekkel szembeni hírszerzésben az európai hadszíntéren is.

[16] Eric Edward Mockler-Ferryman (1896-1978) a II. világháború háború idején a S.O.E vezető tisztje Nyugat-Európában, 1945-től 1947-es nyugdíjazásáig a Szövetséges Ellenőrző Bizottság munkatársa Magyarországon.

A következő három listán említett segítők legtöbbje bizonyítottan értékes, és határozott brit szimpátiával rendelkezik. Ki lettek válogatva. Közülük néhányan a tudományos, a politikai, az üzleti vagy a szakmai élet kiváló teljesítményeket nyújtó alakjai, a legmagasabb fokú erkölcsiséggel. Az élet minden területét képviselik, és a magyar közélet keresztmetszetét jelentik.

(bejegyzés az oldal alján)
Lapozz a 3. oldalra!

(3. oldal)

Ésszerűnek tűnik abban bízni, hogy e barátaink közül néhányan esetleg továbbra is szolgálatunkra lesznek, és nem szabad szem elől tévesztenünk őket. Az ilyen források közegén keresztül könnyebb lesz nyitva tartani a szemünket, és megállapítani a tendenciákat egy olyan országban, amely sosem volt híres politikai életének egyenes irányáról.

A brit nézőpont és életforma szócsöveiként ráadásul felbecsülhetetlen értékű propagandát tudnak kifejteni, a szónak a legjobb értelmében. Mellékesen, Budapesten a művelt osztályok részéről kielégíthetetlen igény létezik brit olvasnivalók iránt; s a brit dolgok árfolyama általában magas.

Magyarországi Segítőink teljes listáját meghagytam a Brit Katonai Misszión, s azt átadják majd a brit Katonai Attasénak, amikor kinevezik.

13. Kitüntetési politika

Magyarországi tapasztalataim teljesen világossá tették, hogy a Szövetséges és a korábban ellenséges államok polgárai által a Nemzetközösségi hadifoglyoknak és szőkevényeknek tett háborús időkbeli szolgálatok elismerésének és jutalmazásának brit politikája nagy elismerést vált ki és növeli hitelünket. Olyan politika ez, amely nyilvánvalóan a jóhírnév terén hozza meg a maga osztalékát – az egyetlen olyan területen, amelyet a magyarok jelenleg ajánlhatnak.

A Segítők a legtöbb esetben meglepődtek azon, hogy szolgálataikat feljegyzik, s még inkább azon, amit elégedetten nyugtáztak, hogy valaki egy tisztán erkölcsi kötelezettség-érzés alapján szükségét érzi a cselekvésnek. A magyarok gyakran megjegyezték, hogy Anglia volt az egyetlen ország, amely sok fáradságot vállalt azért, hogy azt mondja: „Köszönöm”.

14. Természetbeni kifizetések

A tapasztalat azt is megmutatta, hogy a jelenlegi szűkös anyagi viszonyok, az infláció és a nélkülözések között Közép-Európában egy kiló kávé mindig elfogadhatóbb egy Segítő számára, mint az annak többszörösét kitevő értékű pénz. (A kávé a budapesti feketepiacon különként néhány fontsterlingbe kerül.)

Felvetem, hogy e célból a legalkalmasabb és leginkább várt fogyasztási cikkek a kávé, a tea, a cigaretta és talán a ruházat. E ekintetben a szállítás fontos tényező, s ezek a fogyasztási cikkek súlyra könnyebbek is, és használati szempontból gazdaságosabbak is, mint például a húskonzerv, konzervált tej vagy a cukor.

Ha úgy döntenek, hogy alkalmazzák a természetbeni kifizetések elvét, nagy előny, hogy ezek olyan cikkek, amelyeket egy kilós egységben és ömlesztve szállítanak.

A magyarországi Segítők összesen

44 font kávé

22 font teát

88 font cukrot

154 font

2000 cigarettát, és

3 öltönyt

kaptak, ami egyetlen légiszállítmánnyal érkezett. Többet is lehetett volna tenni „se”-járáttal,^[17] de az idő ezt nem engedte.

(autográf aláírás)

R. S. Taylor, repülő őrnagy, Királyi Légierő

Másolatban: M. I. 9. Hadügyminisztérium

Irattár

A jelentéshez tartozó listák^[18]

TITKOS

Magyarországi Brit Katonai Misszió

Budapest

1945. november 15.

(felülbélyegezve):

ÁTMINŐSÍTVE

Ügyeletes tiszt

Szövetséges Ellenőrző Bizottság (Olaszország)

C.M.F.^[19]

[17] „Se”-járat: sajátos légiszolgáltatás 1945 után.

[18] A listákat nyilvánvalóan nem lehet, és nem is érdemes itt teljes terjedelemben közzétenni; közlöm azonban az első összesítő táblázatot (A segítők pénzjutalma, Magyarország), valamint az ún. 1. sz. brit lista 2. és 3. oldalát, amelyen a Szladits-csoportra vonatkozó adatok találhatóak. A teljes irattanyagban található 184 névből ezek 59-et tartalmaznak.

[19] Central Mediterranean Forces: Központi Mediterrán Haderők.

<u>Név</u>	<u>Cím</u>	<u>Dátum</u>	<u>Összeg pengőben</u>	
1.				
1. Weinstein Sámuel ^[20]	Budapest	1945.9.15.	36.500	
2. Lobl Tibor	“	1945.9.17.	30.000	
3. Medvegý János	“	1945.9.17.	99.500	(102.500 minusz 3.000)
4. Jacobowitz Adolf	“	1945.9.18.	20.000	
5. Miss Hartogensis	“	1945.9.19.	25.000	
6. Tunak Béla	“		30.000	
7. Dr. Ruppert Rezső	„	az összeg felvételét elutasította		
8. Gos[z]tonyi János	Kisnémedi	„	„	
9. Lengyel Dorothy	Budapest	„	„	
10. Szalay Tibor	“	1945.9.20.	125.000	
		1945.9.20.	83.000	(visszatérítés)
		1945.9.20.	50.000	(S.O.E.)
11. Hettyei Viln[m]a	“	1945.9.21.	25.000	
12. Schmalz József	“	1945.9.22.	125.000	
		1945.9.22.	12.500	S.O.E.
13. Fleischmann Sándor	“	1945.9.22.	250.000	I.S.9. ügynöki
14. Kallós Péter	“	1945.9.22.	625.000	I.S.9. ügynöki
		1945.10.1.	937.500	
15. Dr. Szladits Károly	“	1945.9.23.	165.000	(visszatérítés)
		1945.9.23.	75.000	
16. Szemző Blanche	“	1945.9.23.	12.500	(visszatérítés)
17. Bács Róza	“	1945.9.24.	50.000	
18. Szent-Iványi Sándor tiszteletes	“	1944.9.25.	75.000	
19. Skót Misszió	“	1945.9.25.	75.000	
20. Fóthy Kálmán [Koloman]	“	az összeg felvételét elutasította		(visszatérítés)
21. Sebestyén Péter	“	„	„	(visszatérítés)
22. Kosáry Domokos	„	„	„	„
23. Fiala Obe Richárd	„	1945.10.3.	75.000	
24. Kalmán Ihász ^[21]	„		25.000	
25. Tabakovits Pál	„		30.000	(visszatérítés)
26. Karig Sára	„		40.000	
27. Szc(?)Ky Ictvan [István]	„		50.000	
28. Szőke Jenő	„		100.000	(távcső)
29. B.M.M. Hungary	„		3.000	(lásd Medvegý)
30. Salamon Ödön	„	az összeg felvételét elutasította		(visszatérítés)
31. Bélaváry-Burchard [Erzsébet]	„	„	„	„
32. Kemény György	„	„	„	„

[20] Valószínűleg azonos Weinstein Tiborral (lásd fentebb).

[21] Helyesen valószínűleg Ihász Kalmán.

33. Bisseliches Moses	''	''	''	''
34. Waldman Béla	''	''	''	''
35. Novák István	''	''	''	''
36. Haris András	''	''	''	''
[Andor?]				
37. Fodor Miklós	''	''	''	''
38. Szöllősy Elemér	''		természetbeni juttatás	
39. Evelyn Gore-Symes	London		később rendezendő	
40. Sziross Istvan	Esztergom	1945.10.24.	50.000	
41. Weis[s] Jenő	Cs (? ? ?)	1945.10.25.	50.000	
42. Csongey Sándor	Kapuvár	1945.10.25.	60.000	
43. Szalay Joseph	Csapid	1945. 10.25.	150. 000	
44. Hadinger Margit	Szigetvár	1945. 10.30.	200. 000	(visszatérítés)
45. Corgey [Görgey?] József		1945. 1.11.	300. 000	
	Összesen		4. 059.500	
	Meglévő egyenleg 1945. 1[1].11-én		2.335. 000	

1. táblázat: A segítőik pénzjutalma, Magyarország

(???) [22]

SAP Jelentések
Elosztás

AFHQ

A,C, of SG-2 1
CIO, MAAF 1
SO(I) MED 1
Adv. BQ 'A'F(???) 1
ISLD 1
OSS 1

UK

MI 9 10

USA

POV, MIS 2

INDIA

CEI (e), GMR INDIA 1

CYF

BGS (I) 1
Int Bec, MtAF 1
Adv HQ (Vost) E(???) 1
CSDIC 1
British Sect CEDIC 1
G-2 (CS???), AFBQ, CMF 1

NE

BGS (I) 1
CISO 1
Main HQ „A” Poroc 1
SI(?)E 1
A. C, cs, G-2, USAFIME 1
ISLD 1
CSDIC 1
ADV HQ (??) (???) 1

(kézírással a lap szabadon maradt részén piros ceruzával)

[22] Elmosódottsága miatt olvashatatlan gépirás. A táblázat egyébként katonai egységek rövidítéseit tartalmazza, globális relációban, ahová a bizonyos dolgokat, feltehetőleg iratokat szokás szerint eljuttattak.

Lambertó úr listája

1. Gróf Csekonics Endre^[23]
Royal Exchange As[s]urance Co.
(Shell Building)
Pénz a hadifoglyok ruházataért 650
(2) 300
2. John Zwack^[24]úr
Pénz a hadifoglyoknak adott csomagért (3) 500
500
3. Haris Andor^[25]úr ✓
4. Fothi Coloman [Kálmán]^[26]úr ✓
5. Dr. Szladits Károly

2. oldal

Név	Cím	Szolgáltatái	(a) Akciónk	Megjegyzés
			(b) Javaslat	
8. SZLADITS CSOPORT				
Ifj. Dr. Szladits Károly	Budapest, Érmelleki u. 7.	A Brit ügy elsörendü segítöje. '44 márciusa és '45 februárja között, saját szempontjából komoly kockázatot vállalva segítséget nyújtott Brit hadifoglyok és szökevények részére. Jelentös mértékü pénzüsszegekkel, ruházati cikkekkkel, élelmiszerekkel és egyéb javakkal járulva hozzá ehhez. Együttmüködött Core-Symes-szel. Segítette Natusch-t és Barrett-et, s kapcsolatot tartott a holland ellenállókkkal a német megszállás idején. Lásd a Weinstein-, a Core-Symes- és a Szalay-jelentéseket.	(a) Hivatalos köszönetnyilvánítás 165. 000 pengö (visszatérítés) 75.000 pengö (ruházat) 1945. XI. 23. Némi kávé, tea, cukor. (b) Javasolva Királyi (Bátorsági) Éremre	A British Council tudósa A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank jogtanácsosa Az Angol-Magyar Társaság titkára Az Angol-magyar üzleti szótár szerzöje
9. Szemö Blanche ^[27]	Budapest, Vörösmarty tér 3.	Löfegyverek, pénzeszközök és egyéb javak biztosítása brit szökevényeknek, 1944-ben. Futárként járt el.	(a) Hivatalos köszönetnyilvánítás (b) –	A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank alkalmazottja
10. Kertész István	Budapest, Szabolcska Mihály u. 13.	Pénzeszközök, takaró, fehérmemü és pamfletek biztosítása, 1944-ben. Brit rabok segítése a Fö utcai fogházban.	(a) Hivatalos köszönetnyilvánítás (b) –	A Magyar Küllügyminisztérium hivatalnok
11. Kosáry Domokos	Budapest, Eszterházy	Pénzeszközök biztosítása, valamint együttmüködés van der Waals hdgy.	(a) Hivatalos köszönetnyilvánítás	A Teleki Történeti Intézet igazgatója ^[28]

[23] Csekonics Endre (1901–1983): agrármérnök, neves vadász és vadászíró, a Csekonics család utolsó férfisarja. Ismert műveit ld. Csekonics, 1943; Csekonics, 2006.

[24] Zwack János Jenö (1893–1976): az Unicumot készítő Zwack-gyár alapítójának, Zwack Józsefnek az unokája és – testvérével, Zwack Bélával együtt – a gyár harmadik tulajdonosi-vezetői generációjának tagjának, Zwack Péter Jánosnak (1927–2012) az édesapja.

[25] Nem sikerült azonosítani.

[26] Nem sikerült azonosítani.

[27] Késöbb ifj Szladits Károly szerzötárs; lásd az Szladits et al., 1946.

[28] Az 1941-ben létrehozott Teleki Pál Tudományos Intézet három tudományos intézetet felügyelt: az Államtudományi Intézetet, az Erdélyi Tudományos Intézetet és a Magyar Történettudományi Intézetet. Kosáry Domokos az utöbbi igazgatóhelyettese volt, bár lehetséges, hogy késöbb elöléptették.

		utca 29.	holland szökevényrel az ellenállás szervezésében, 1944-ben	(b) –	
12.	Szűcs Melitta katolikus nővér	Fogházmisszió, Budapest, Gyorskocsi út 27. (Fő utcai fogház)	Sokféle módon segített a brit raboknak, többek között John Coates szds.-nak, a Fő utcai fogházban. Könyveket, gyógyszert, élelelmet és ruhát vitt nekik.	(a) Hivatalos köszönetnyilvánítás (b) –	A S.O.E. 50.000 pengőt juttatott számára és tőlük Köszönőlevelet kapott
13.	Glósz Lily	c/o Budapest, Érmelléki u. 7.	Futárként járt el, aki üzeneteket és különböző dolgokat csempészett be a Fő utcai fogházba.	(a) Hivatalos köszönetnyilvánítás (b) –	
14.	Tabakovits Pál	Budapest, II. Érmelléki u. 10.	Pénzeszközök biztosítása a brit szökevények segítségéhez	(a) Hivatalos köszönetnyilvánítás és 30.000 pengő visszatérítése (45.X. 9.) (b) –	A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank hivatalnok
3. oldal					
15.	Salamon Ödön	Budapest, Berkenyi utca 5.	Pénzeszközök biztosítása. Miközben maga is menekült a fasiszta rezsim elől, fenntartotta a Nárcisz u. 23/a. sz.-t, ahol Barrett, Weinstein és Klement menedéket talált 1944 augusztus- november között.	(a) Hivatalos köszönetnyilvánítás. A visszatérítést elutasította. (b) –	A Magyar Kémiai Üzemek igazgatója. (Lásd a Barrett- tanulmányt, és a Ruppert&Szladits jelentést.
16.	Sebestyén Péter	Budapest, Zichy Jenő u. 3.	A szökevények segítése pénzeszközökhöz való hozzájárulással és egy pisztoly biztosításával, valamint – 1944 márciusa előtt – élelem és ruha küldése Szigetvárra brit szökevényeknek	(a) Hivatalos köszönetnyilvánítás. A visszatérítést elutasította. (b) –	Budapesti Tőzsde
17.	Szöllősy Elemér	Budapest, XII. Mátyás király u. 37.	Pénzeszközök biztosítása (40 £) Evelyn Gore-Symes számára.	(a) Visszafizetve fontsterlingben (b) –	Építész. Nem volt tisztában vele, hogy pénzét brit szökevények segítésére fordították.
18.	Bélaváry- Burchard Erzsébet ^[29]	Budapest, Krisztina körút 71.	Pénzeszközök biztosítása (4 £) Evelyn Gore-Symes számára	(a) Visszafizetve fontsterlingben (b) –	
19.	Karig Sára ^[30]	Budapest, Ponty u. 14.	Pénzeszközök és ruházat biztosítása a brit szökevények segítségéhez	(a) Hivatalos köszönetnyilvánítás. 40.000 pengő visszatérítés (b) –	
20.	Fóthi Koloman [Kálmán]	Budapest, Tükör u. 3.	Pénzeszközök és egyéb javak a szökevények segítségéhez	(a) Hivatalos köszönetnyilvánítás. A visszatérítést	

[29] Bélaváry Burchard Erzsébet (1897–1987): pedagógus, az ún. Montessori-iskolák és módszer magyarországi népszerűsítője.

[30] Karig Sára (1914–1999) műfordító. 1944-ben a Svéd Vöröskereszt munkatársa; Székely Mária (itt nem idézett) visszaemlékezése szerint igazolványokat szerzett és hamisított szökevények számára. 1946/47-ben a British Councilnél dolgozott. 1985-ben a Világ Igaza kitüntetést kapott. Charles Szladits visszaemlékezését róla lásd Palosuo, 2008, 213-214.

21.	RUPPERT CSOPORT Dr. Ruppert Rafae[31]	c/o Budapest, III. Eskü. u. 5.	Egy kis magyar ellenálló csoport vezetője. A Nárcisz. u. 23-ban kora augusztustól novemberig bujtatta és ellátta Barrett-et, Weinsteint, Albertet és más magyar szökevényeket. 44 november-decemberben Kisnémediben, annak dec. 7-i oroszok általi felszabadításáig bujtatta Barrett-et és Taskert.	(a) Hivatalos köszönetnyilvánítás. 100 £ jutalom a Hadügyminisztérium M.I.9. bécsi irodájától. (b) –	Jogász; a Kisgazda Párt tagja. A pesti Kereskedelmi Bank alkalmazottja (lásd a Gore-Symes, a Szalay, Slinn-, Szladits-, Rainprecht-, Szent-Iványi-jelentéseket.)
-----	--	-----------------------------------	---	--	--

2. táblázat: Az 1. sz. brit lista 2. és 3. oldala

IRODALOM

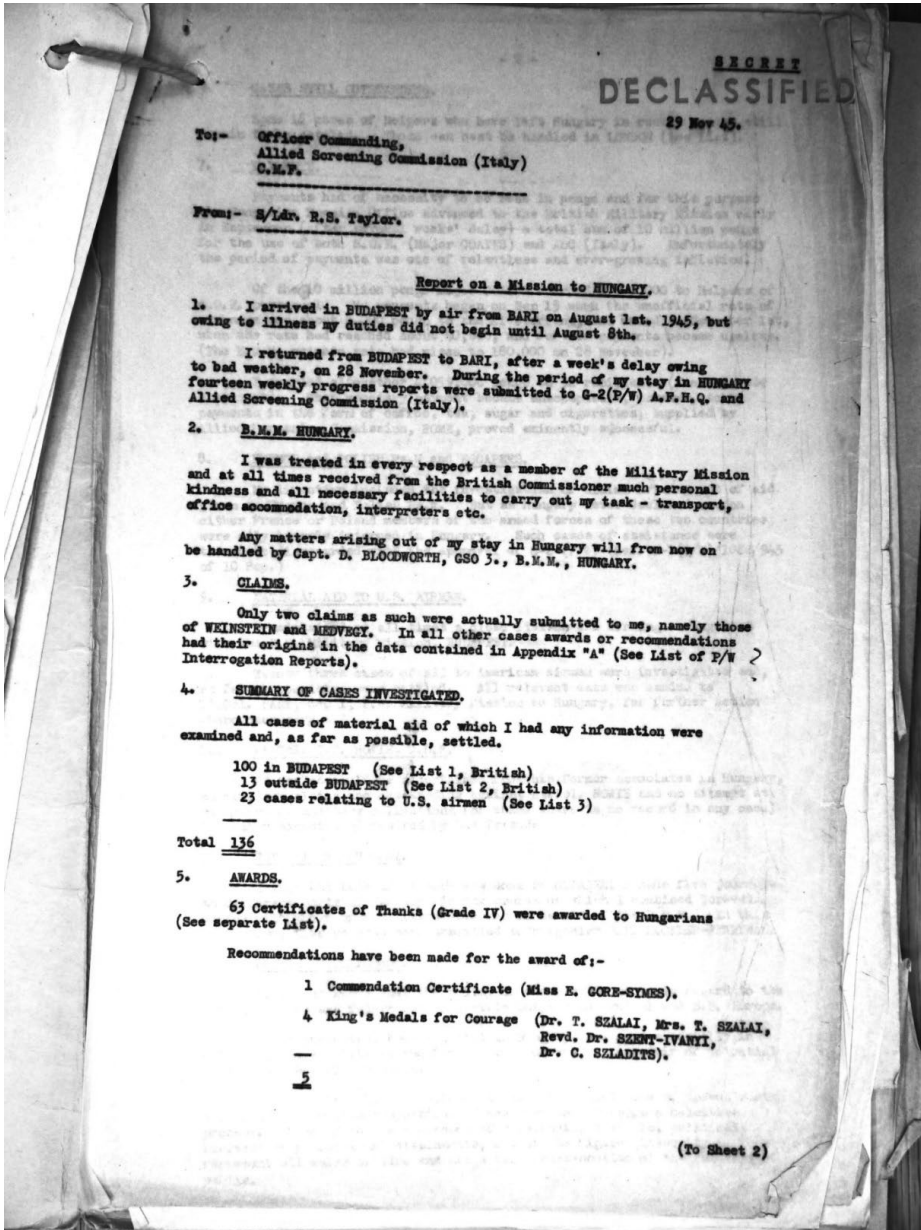
- Angyal Dávid (1941): *Gróf Andrássy Gyula (1823–1890). Értekezések a történeti tudományok köréből.* XXV. MTA, Budapest.
- Bermann, George A. (1986): Charles Szladits (1911–1986). In: *American Journal of Comparative Law.* Vol. 4/1986 (34).
- Braham, Randolph L. (1997): *A népirtás politikája. A holocaust Magyarországon.* 2., bőv. és átd. kiadás. Belvárosi Kvk., Budapest.
- Csekonicz Endre (1943): *Néhány szó a magyar vadászati kultúra, az erdészeti és vadászati szakoktatás kérdéseiről.* Athenaeum, Budapest.
- Csekonicz Endre (2006): *A 363 vadásznap országában. Vadászélmények a régi Magyarországon* (Ford.: Hopp Eszter). Zalaerdő Erdészeti Zrt., Nagykanizsa.
- Csekonicz Endre (2006): *Im Land der 363 Jagdtage. Jagdpassion im alten Ungarn.* Verlag Paul Parey, Singhofen.
- Figder Éva (2002): Agent by Accident. In: *Világtörténet.* 2002/1. sz.
- Hamza Gábor (2016): Emlékezés Szladits Károlyra (1871–1956) halálának évfordulója alkalmából. In: *Jogtörténeti Szemle.* 2016/2. sz.
- Handler, Andrew (1996): *A Man for All Connections. Raoul Wallenberg and the Hungarian State Apparatus, 1944-1945.* Westport, Conn. – London, Praeger.
- Haraszti György (2005): *Auschwitzi jegyzőkönyv.* Múlt és Jövő Lap- és Könyvkiadó, Budapest.
- Haraszti György (2014): Az égő titok – az „Auschwitzi jegyzőkönyv(ek)ről” 70 év távlatából. In: *Rubicon.* 24. évf., 2014./3. sz.
- Haraszti György (szerk.) (1994): *Az Auschwitzi Jegyzőkönyv. A szerző kísértőtanulmányával.* Katalizátor Iroda, Budapest. (Elérhető: http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/mil/ww2/doksi/au_jegy_1.html).
- Howie, Claerwen (1997): *Agent by Accident.* Lindlife, Muizenberg.
- <https://www.nevpont.hu>

[31] Rupert Rezső (1880–1961) jogász, újságíró, parlamenti képviselő. Ügyvédként Veszprémben és Budapesten praktizált; szerkesztette a katolikus-konzervatív Veszprémi Hírlapot, rokonszenvezett az 1918-as polgári demokratikus forradalommal, a Tanácsköztársaság idején letartóztatták; Bécsben csatlakozott az ellenforradalomhoz, később bírálta a fehérterror. 1921-ben kispárti képviselő lett, majd (1924-től) a Kossuth Párt elnöke. 1935-ben Bajcsy-Zsilinszky Endre Nemzeti Radikális Pártja révén jutott mandátumhoz.

- Ifj. Szladits Károly - Szemző Blanche (1947): *Angol-magyar és magyar-angol jogi, kereskedelmi és pénzügyi szakszótár*. Egyetemi Nyomda, Budapest.
- Ifj. Szladits Károly (1937): *Az angol jog kútffői*. Grill Kiadó, Budapest.
- Ifj. Szladits Károly (1939): *Az angol jogi trust-intézmény*. Tébé, Budapest.
- Ifj. Szladits Károly (1959): *Guide to Foreign Legal Materials. French, German, Swiss*. Oceana Pubns, New York.
- Karsai Elek (1986): Some Aspects of the History of the Hungarian Resistance Movement (19 March – 15 October 1944). In: *A Ráday Gyűjtemény Évkönyve [Dunamelléki Református Egyházkerület]*. 1986/4–5.
- Karsai László (1995): Letters and Dispatches 1924-1944. Raoul Wallenberg; „... Hogy a budapesti Wallenberg-kiállítás emléke fennmaradjon” [kiállítási katalógus]; Emberirtás, embermentés. Svéd követi jelentések 1944-ből. Az auschwitz-i jegyzőkönyv. In: *Századok*. 129. évf., 1995/3. sz.
- Küllői-Rhorer László (2006): Hős az, aki legyőzi a félelmet. Történet egy tolmácsról, aki találkozott a történelemmel (dr. Küllői Rhorer Lászlóné) In: *Európai Kulturális Füzetek*. 20-21. szám. (Elérhető: www.c3.hu/~eufuzetek/index_2021.php?nagyra=20_21/2021_D02_KulloiR.L-ne.html).
- Luninich Imre (szerk.) (1940): *Mátyás király emlékkönyv. Születésének ötszázéves fordulójára 1440–1940*. Franklin Társulat, Budapest.
- [n.n.] In: *Religio. Egyházi és Irodalmi Folyóirat [Pest]*. 1856/6. sz.
- National Archives of the United Kingdom (1945): WO 208/5479 Hungary & Yugoslavia dosszié. Fordította: Takács Péter.
- Ogden, Alan (2010): *Through Hitler’s Back Door. SOE Operations in Hungary, Slovakia, Romania and Bulgaria 1939–1945*. In: *Pen and Sword Military*. Barnsley.
- Palosuo, Laura (2008): *Yellow Stars and Trouser Inspections. Jewish Testimonies from Hungary, 1920–1945*. In: *Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Historica Upsaliensia*. 2008/231. szám.
- Peterecz Zoltán (2019): A brit titkosszolgálat magyarországi tevékenysége a második világháborúban. In: *Századok*. 153. évf., 2019/5. sz.
- Révész Béla: *A szegedi jogbölcseleti iskola alapítója. Horváth Barna emlékkönyv*. Szeged, 2017. (221-233) 228.
- Schandl, Catherine Eva (2007): *The London-Budapest Game*. H.n, Lulu Press [magánkiadás].
- Soltész Ferenc Gábor – Soltész Márton (2017): A jutalmi érmek szerepe az MTA 1945 és 1949 közötti jutalmazási gyakorlatában. In: *Magyar Tudomány*. 178. évf., 2017/11. sz.
- Stein, Rose (1981): *The Reminiscences of Charles Szladits*. Hangfelvétel alapján. Columbia University, Oral History Research Office, The Hungarian Project. New York.
- Stenge Csaba (2016): *Agent by Accident*. In: *Seregszemle*. 2016/2 sz.
- Szabó Lőrinc (1957): *A huszonhatodik év. Lírai rekviem százhusz szonettben*. Magvető Kiadó, Budapest.
- Szenes Sándor (1986): *Befejezetlen múlt. Keresztények és zsidók, sorsok*. Magánkiadás, Budapest.
- Szenes Sándor (1994): *Befejezetlen múlt. Keresztények és zsidók, sorsok*. Connex, Budapest.
- Szenes, Sándor – Baron, Frank (1994): *Von Ungarn nach Auschwitz. Die verschwiegene Warnung*. Westfälisches Dampfboot, Münster.
- Szladits et al. (szerk.) (1946): *Angol-magyar és magyar-angol jogi, kereskedelmi és pénzügyi szakszótár*. Egyetemi Nyomda, Budapest.
- Szladits Imre (1930): *Talajkémiai és enzimes vizsgálatok az Ecsedi-lápon*. Globus Ny., Budapest.

- Szladits Imre (1932): *A részes bérgazdálkodás különös tekintettel az olaszországi mez-zadriára*. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó, Pécs.
- Szladits Imre (1933): Búzacsata és bonifica. In: *Magyar Szemle*. XVIII. évf., 1933/2. sz.
- Takács Péter (szerk.): (2018b): „Most már nincs magánjog, nincs közjog, szüntessék be az előadásokat.” Szladits Károly Károly tanúvallomása a népbiztosok perében (1920). Sajtó alá rendezte, jegyzetekkel ellátta és bevezette: Takács Péter. In: *Jogtörténeti Szemle*. 2018/3-4. sz.
- Takács Péter (szerk.) (2018a): Szladits Károly levelei Somló Bódoghoz [1897–1917]. Sajtó alá rendezte, jegyzetekkel ellátta és bevezette: Takács Péter. In: *Iustum Aequum Salutare*. 14. évf., 2018/3. sz.
- Vigh Károly (1984): *Ugrás a sötétbe*. Magvető Kiadó, Nemzet és Emlékezet, Budapest.

*R. S. Taylor repülő őrnagy jelentése magyarországi küldetéséről (1945), 1
(Forrás: National Archives of the United Kingdom,
WO 208/5479, Hungary & Yugoslavia dosszié)*

CASES STILL OUTSTANDING.

Some 16 cases of Helpers who have left Hungary in recent months still remain to be settled. These can best be handled in LONDON (See List).

7. PAYMENTS.

Payments had of necessity to be made in pengo and for this purpose the Hungarian Foreign Office advanced to the British Military Mission early in September (after several weeks' delay) a total sum of 10 million pengo for the use of both S.O.E. (Major COATES) and ASC (Italy). Unfortunately the period of payments was one of relentless and ever-growing inflation.

Of the 10 million pengo Major COATES awarded 2,606,000 to Helpers of S.O.E. personnel. My payments began on Sep 15 when the unofficial rate of exchange was about 6,000 pengo to the £1 sterling, and ended on November 1st, when the rate had reached about 40,000, and further payments became useless. (The B.M.M. private rate had risen to 180,000 on 28 November).

I awarded altogether 4,059,000 pengo to 32 recipients (See separate statement). When monetary payment became unacceptable, however, token payments in the form of coffee, tea, sugar and cigarettes, supplied by Allied Screening Commission, ROME, proved eminently successful.

8. FRENCH and POLISH P.S.W and ESCAPERS.

My directive included the investigation of Claims arising out of aid given to French and Polish P.S.W. But as Hungary never declared war on either France or Poland members of the armed forces of these two countries were only loosely interned in Hungary. Such cases of assistance were therefore disregarded with the approval of G-2 (P/W) (Ref. G-2(P/W)/1082/945 of 10 Sep.)

9. MATERIAL AID TO U.S. AIRMEN.

I maintained at all times a close liaison and working arrangement with the U.S. Military Mission, BUDAPEST.

Twenty three cases of aid to American airmen were investigated and, as far as possible, were settled. All relevant data was handed to Lt.Col. HAGY, GSO I, U.S. Military Mission to Hungary, for further action where necessary.

10. Lt.Col. C.T. HOWIE, U.D.F.

As far as could be ascertained from his former associates in Hungary, no monetary claims are outstanding against Lt.Col. HOWIE and no attempt at repayment of monetary obligations (of which there is no record in any case) is either expected or desired by his friends.

11. JOURNEYS in HUNGARY.

Though the bulk of my work was done in BUDAPEST I made five journeys to different parts of Hungary, in the course of which I combined Screening duties with those of a Military Observer on behalf of the B.M.M. In this connection, five reports were submitted to Brigadier E.E. MOCKLER-FERRYMAN.

12. FUTURE INTELLIGENCE.

It is not known what the policy of the War Office is in regard to the potentialities and future use of certain Helpers in Central and S.E. Europe.

It is suggested, however, that in Hungary, and more especially in BUDAPEST, there exists in the form of the Helpers, a reservoir of potential service to the British cause.

Most of the helpers mentioned in the three Lists are of proved worth and of strong British sympathies. They have gone through a selective process. Some of them are persons of outstanding academic, political, business or professional attainments, and of the highest integrity. They represent all walks of life and are a fair cross-section of the Hungarian public.

(To Sheet 3)

*R. S. Taylor repülő őrnagy jelentése magyarországi küldetéséről (1945), 2.
(Forrás: National Archives of the United Kingdom,
WO 208/5479, Hungary & Yugoslavia dosszié)*

- 3 -

It seems reasonable to hope that some of these friends of ours may continue in our service and not be lost sight of. Through the media of such sources it becomes easier to keep one's ear to the ground and detect the trend of events in a country which has never been noted for the even tenor of its political life.

Moreover, as mouth-pieces of the British point of view and way of life they can be invaluable agents of propaganda, in the best sense of the term. Incidentally there is in BUDAPEST an insatiable demand from the educated classes for British reading matter; and British stock generally is high.

Complete lists of our Helpers in Hungary have been left with the E.M.M. and will eventually be handed to the British Military Attache, when he is appointed.

13. POLICY OF AWARDS.

My experience in HUNGARY made it abundantly clear that the British policy of recognising and rewarding war-time services rendered by Allied and ex-enemy subjects to Commonwealth prisoners-of-war and escapers is greatly appreciated and redounds to our credit. It is a policy which is obviously yielding a dividend of goodwill - all that Hungarians can offer at present.

In most cases Helpers were surprised that their services should have been recorded and yet more surprised and gratified that action should have been taken from a sense of purely moral obligation. It was often remarked by Hungarians that Britain was the only country which took so much trouble to say "Thank You".

14. PAYMENTS IN KIND.

Experience also shows that in present conditions of shortage, inflation and hardship, a kilo of coffee is always more acceptable to a Helper in Central Europe than many times its value in money. (The Black Market price of coffee in BUDAPEST was equivalent to several pounds sterling per kilo).

It is suggested that the commodities which are most convenient and most needed for this purpose are coffee, tea, cigarettes and, perhaps, clothing. In this connection, transport is an important factor and these commodities are both lighter in weight and more economical in use, than, for instance, tinned meat, milk or sugar.

If it is decided to apply the principle of payment in kind, it is a great advantage to have commodities made up into one-kilo units rather than have them in bulk.

Helpers in Hungary received a total of:-

44 lbs of coffee
22 lbs of tea
88 lbs of sugar

154 lbs

2000 cigarettes
3 suits

brought by air on one occasion only. More could have been done on these lines but time did not permit.

R.S. Taylor S/Ldr.

R. S. Taylor, S/Ldr. R.A.F.

Copies to:- M.I.9, War Office.
File.

R. S. Taylor repülő őrnagy jelentése magyarországi küldetéséről (1945), 3.
(Forrás: National Archives of the United Kingdom,
WO 208/5479, Hungary & Yugoslavia dosszié)

DECLASSIFIED

British Military Mission to HUNGARY

BUDAPEST

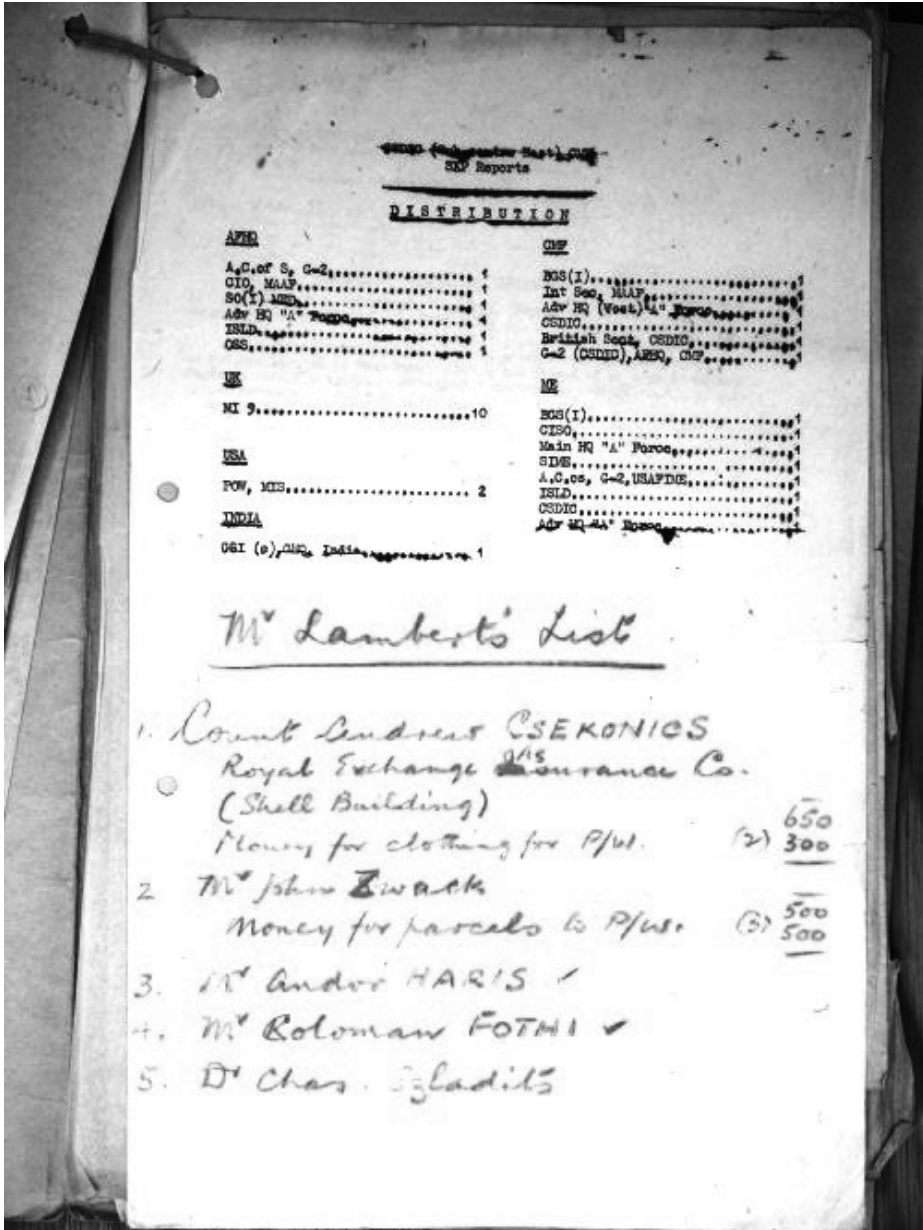
15th November, 1945.

Officer Commanding,
Allied Screening Commission (ITALY)
C.I.F.

LIST OF HUNGARIAN AWARDS TO POLISH IN HUNGARY

Name	Address	Date	Amount, Fengo
1. Samuel WEINSTEIN	BUDAPEST	15.9.45	36,500
2. Tibor LOBL	"	17.9.45	30,000
3. Janos HEVTEY	"	17.9.45	99,500 (102,500 less 3,000)
4. Adolf JACOWITZ	"	18.9.45	20,000
5. Miss HALGONDZIS	"	19.9.45	25,000
6. Bela TUKAK	"	19.9.45	30,000
7. Dr Rafael HURWITZ	"		Declined payment
8. Johann GERSCHY	KISPEST	"	"
9. Mrs Dorothy LEHNYEL	BUDAPEST	"	"
10. Dr Tibor SZALAY	"	{ 20.9.45	125,000
		{ 20.9.45	85,000 (Refund)
		{ 20.9.45	50,000 (S.O.E.)
11. Miss Vilma HEVTEY	"	21.9.45	25,000
12. Jozsef SZODALY	"	{ 22.9.45	125,000
		{ 22.9.45	12,500 (S.O.E.)
13. Sandoz FLEISCHMANN	"	22.9.45	250,000 (I.S.S Agent)
14. Mrs Peter KALLOS	"	{ 22.9.45	625,000 (I.S.S Agent)
		{ 1.10.45	957,000
15. Dr Charles SELADINS	"	{ 23.9.45	165,000 (Refund)
		{ 23.9.45	75,000
16. Miss Hlancbe SZEGZO	"	23.9.45	12,500 (Refund)
17. Miss Rose HACS	"	23.9.45	50,000
18. Rev Sandoz SEST-IVANYI	"	24.9.45	75,000
19. Scottish Mission	"	24.9.45	75,000
20. Solomon FOTIK	"	25.9.45	75,000
21. Peter SHERBYEN	"		Declined payment (Refund)
22. Donatke KOSALY	"	"	"
23. Dr Richard VILLA OSE	"	3.10.45	75,000
24. Imas KAJAH	"	8.10.45	25,000
25. Paul TARAKOVITS	"	9.10.45	30,000 (Refund)
26. Miss Sara MARIC	"	9.10.45	40,000
27. Dr Istvan SZOMBLY	"	10.10.45	50,000
28. Dr Jeno SZONYI	"	11.10.45	100,000 (Field Glasses)
29. IMB HUNGARY	"	12.10.45	3,000 (See HEVTEY)
30. Odon SALAMH	"		Declined payment (Refund)
31. Miss Belavary-MURCHARD	"		Request in kind
32. Dr Georg TRADNY	"		Declined payment
33. Moses HISELBERG	"	"	"
34. Bela SALAMH	"	"	"
35. Stephen NOVAK	"	"	"
36. Andrew HAKIS	"	"	"
37. Miklos FUGOR	"	"	"
38. Eleaser SZOLLOSY	"		Payment in kind.
39. Evelyn OOSE-SZOS	LONDON		To be Settled
40. Istvan SZENES	BENNYOVAR	24.10.45	50,000
41. Jeno HES	OSODIA	25.10.45	50,000
42. Sandoz CSONGEY	KAPUTAH	25.10.45	50,000
43. Jozsef SZALAY	CSAPOD	25.10.45	150,000
44. Margit HALGONDZIS	SZIGETVAR	30.10.45	200,000 (Refund)
45. Joseph GERSCHY	RESEGD	1.11.45	300,000
TOTAL			4,099,500
Balance in hand at 1.11.45.			2,385,000

R. S. Taylor repülő őrnagy jelentése magyarországi küldetéséről (1945), 4.
(Forrás: National Archives of the United Kingdom,
WO 208/5479, Hungary & Yugoslavia dosszié)

R. S. Taylor repülő őrnagy jelentése magyarországi küldetéséről (1945), 5.
(Forrás: National Archives of the United Kingdom,
WO 208/5479, Hungary & Yugoslavia dosszié)

Page 2.

Name	Address	Service rendered	(a) Action taken & Recommended	Remarks
8 SZLADITS GROUP. SZLADITS, Mr. Charles Juni.	Budapest. Erzsébeti utca 7.	A distinguished helper of the British Cause. Organized aid to British P/Ws and escapees at great risk to himself March '44 - Feb. '45. Contributed large sums of money, clothing, food and comforts. Cooperated with GORE-STEIN. Helped MATUCCI and BARNETT and maintained liaison with Dutch resistors throughout the German occupation. See REPORTS of WEINSTEIN, GORE-STEIN, SZALAI.	(a) Awarded a Certificate of Thanks 169,000 pengo (refund) 79,000 pengo (clothes) - 23.11.45. Also given some coffee, tea and sugar. (b) Recommended for the award of Medal of Merit (Courage).	A scholar of the British Council. Legal Advisor to the Hungarian Commercial Bank of Pest. Secretary of the Hungarian Society of Anglo-Hungarian Business Dictionary.
9 SZEMZO, Miss Elanthe	Budapest. Városmarky ter. 3.	Provided fire-arms, funds and comforts to British escapees, 1944. Acted as messenger.	(a) Certificate of Thanks. (b) M.L.	Employed at the Hungarian Commercial Bank of PEST.
10 KERTESZ, Mr. Istvan	Budapest. Szabolcsi-Kihaly u. 13.	Provided funds, blankets, underwear and pamphlets, 1944. Helped British prisoners in Po utca gaol.	(a) Certificate of Thanks (b) M.L.	An official of the Hungarian Foreign Office.
11 KOSARI, Mr. Domokos	Budapest. Esterhazy utca 29.	Provided funds and cooperated with Lt. van der WAALS, Dutch escapee in work of resistance, 1944.	(a) Certificate of Thanks (b) M.L.	Director of the Teleki Historical Institute.
12 SZODOS, Melitta Catholic Sister	Budapest. Foghamissai, Gyorsmód ut 27 (Po utca Prison)	In many ways assisted to the needs of British prisoners, including Capt. JOHN GOATES, in Po utca prison. Carried books, medicine, food, clothing.	(a) Certificate of Thanks (b) M.L.	Awarded 50,000 pengo by S.O.S. and a Letter of Thanks.
13 GLOSZ, Mrs. Lily	Budapest. c/o Erzsébeti u. 7.	Acted as a messenger who smuggled messages and comforts into Po utca prison.	(a) Certificate of Thanks (b) M.L.	
14 TARAKOVITS, Mr. Pal	Budapest II. Erzsébeti u. 10.	Provided funds for the assistance of British escapees.	(a) Certificate of Thanks and refund of 50,000 pengo. 9.3.45 (b) M.L.	An official of the Hungarian Commercial Bank of PEST.

R. S. Taylor repülő őrnagy jelentése magyarországi küldetéséről (1945), 6.
(Forrás: National Archives of the United Kingdom,
WO 208/5479, Hungary & Yugoslavia dosszié)

Page 3		Action taken or Recommended		Remarks
Name	Address	Nature of Assistance	(a) Action taken or (b) Recommended	
15 SALAMON, Mr. Ödön	Berkenyi utca 5, Budapest.	Provided funds. Whilst himself escaping from the fascist regime, he managed to buy 2 1/2 metric tons of wheat, BAKERT, WEINSTEIN and BAKERT found refuge between August-1944.	(a) Certificate of Thanks. (b) Nil.	A Director of the Hungarian Chemical Industry. (See BAKERT Testimonial & RUFFERT & SZLADITS Reports).
16 SUBERTIEN Mr. Peter	Zichy Jenő u.3, Budapest	Contributed funds and a pistol to aid escapers and, before March 1944, sent food and clothing to Brit. prisoners at SZIGETVÁR.	(a) Certificate of Thanks. (b) Nil.	Stock Exchange, Budapest.
17 SZOLLOSY, Dr. Elemér	Mátyás Király u.37, Budapest XII.	Gave funds to Miss Gore-Symes (ZL)	(a) Repaid in kind. (b) Nil.	An architect. He was not aware that his money was to be devoted to the aid of Brit. escapers.
18 BELAVARY-BURCHARD, Miss Elizabeth	Kristina Korut 71, Budapest	Gave funds to Miss Gore-Symes (ZL)	(a) Repaid in kind. (b) Nil.	
19 KERIC, Miss Sara	Fonyi u.14, Budapest	Gave funds and clothing for the aid of Brit. escapers.	(a) Certificate of Thanks. (b) Repaid 40,000 pengo. (b) Nil.	
20 FODLI, Mr. Coleman	Tűzér u.3, Budapest.	Gave funds and comforts to aid escapers.	(a) Certificate of Thanks. (b) Nil.	
21 RUFFERT, Dr. Rafael	e/o Rákóti ut.5,III, Budapest III.	A leader of the small Hungarian Resistance movement. Fed and sheltered at 23 Narcisiz street from early Aug to Nov. BAKERT, WEINSTEIN, ALBERT and other Hungarian escapers. He was arrested in mid 1944 with BAKERT, WEINSTEIN and ALBERT before being liberated by Russians, Dec. 7.	(a) Certificate of Thanks. Awarded £100 by M.I.9 War Office VIENNA May '45. (b) Nil.	A Lawyer, member of KISGALDIA (Small Farmers) Party. Employed at Commercial Bank of Pest (Vide Reports of Gore-Symes, SALLAY, SLIME, SZLADITS, BAKERT, WEINSTEIN, ALBERT, WEINSTEIN, SEPT-IVARI).

R. S. Taylor repülő őrnagy jelentése magyarországi küldetéséről (1945), 7.
(Forrás: National Archives of the United Kingdom,
WO 208/5479, Hungary & Yugoslavia dosszié)